

N:o 27.

Ank. till Riksd. Kansli den 21 April 1879, kl. 10 e. m.

Lag-Utskottets Utlåtande, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition med förslag till lag om dikning och annan afledning af vatten.

Kongl. Maj:t har under den 24 sistlidne Januari till Riksdagen aflåtit en nådig proposition af följande lydelse:

»Behovet af omarbetning af lagstiftningen angående den så kallade vattenrätten har redan länge varit erkänt och jemväl föranledt särskilda af Riksdagen till Kongl. Maj:t gjorda underdåniga hemställanden. Med hänsyn härtill föreskref Kongl. Maj:t i den för Nya Lagberedningen vid dess inrättande utfärdade instruktion, att Beredningen, efter det lagförslag rörande utsökningsväsendet blifvit afgifvet, skulle till behandling företaga frågan om ordnandet af de privaträttsliga förhållandena mellan jord- och strandegare eller andra i afseende å vattens afledande och begagnande samt lagförslag i ämnet utarbета. Sedan Beredningen, hvilken funnit frågan om jords befriande från skadligt och för dess odling hinderligt vatten kunna särskiljas från öfriga delar af ämnet, afgifvit förslag till förordning angående torrläggning af jord, har detta förslag underkastats grundlagsenlig granskning i Högsta Domstolen och detsamma derefter blifvit öfversedt och i några delar ändradt; och har Kongl. Maj:t funnit godt att det sålunda öfversedda förslaget till Riksdagens godkännande framlägga.

Med bifogande af Högsta Domstolens och Statsrådets i ämnet hållna protokoll vill Kongl. Maj:t fördenskull, jemlikt 87 § Regeringsformen, till Riksdagens antagande öfverlemnna närlagda förslag till
Lag om dikning och annan afledning af vatten.

Förslag till lag om dikning och annan afledning af vatten.

Med upphäfvande af 6 kap. 2 och 3 §§ Byggningsbalken samt hvad i 4 kap. 2 § samma balk är stadgadt rörande dikning, förordningen den 20 Januari 1824 angående ändring eller utrifning af vattenverk, som genom uppdämning skada jord eller hindra dess odling, Kongl. kungörelsen den 14 Juli 1835 angående ändring uti nämnda förordning och förordningen den 30 November 1841 angående vissa vilkor för vattenafledningar till beredande af samfällig jords odling, så ock med ändring af hvad andra lagens rum och författningar innehålla mot denna lag stridande, stadgas som följer:

1 Kap.

Om dikning.

1 §.

Vill man för sin jords odling eller förbättring dike göra, och möter jord, som hörer annan till; då må denne ej hindra vattnets aflopp; vare ock, der för ändamålet dike å hans jord tarivas, pligtig att deraf upplåta hvad till diket åtgår.

2 §.

Finnes dike, som någon för sin jord upptaga vill, blifva till nytta jemväl för annans jord, och åsämjas de ej om dikningen; då hafve han vitsord, som dike äskar; och vare en hvar, som för sin jord af diket har nytta, skyldig att i mån deraf taga del i dikningen, dock att den, som icke fordrat dike, ej må vidkännas större bidrag än som svarar mot den nytta hans jord genom diket beredes.

3 §.

Kunna dikningsskyldige ej enas om dikets storlek, ege en hvar af dem rätt fordra att diket så göres, att hans jord kan torrläggas till fyra fots djup, der ej markens beskaffenhet eller läge det hindrar; dock må ej någon med dikningsskyldighet betungas utöfver hvad för torrläggning af hans egen jord till nämnda djup erfordras.

Större dike, än som för ofvanliggande jords torrläggning till fyra fots djup tarfvas, vare den, som enligt 1 § mark till dike upplåta skall, ej pligtig tåla.

4 §.

Är tvist om dikes läge eller sträckning, skall det så läggas, att ändamålet med dikningen må utan oskäligen kostnad vinnas med minsta olägenhet för den, å hvars mark diket upptagas bör. Kan utan väsentligen ökad kostnad och svårighet för vattnets aflopp dike läggas i råskilnad, varde det, om endera grannen det äskar, der lagdt. I råskilnad tages halfva diket af hvardera grannens mark.

5 §.

Dike må göras öppet eller täckt, efter ty lämpligast finnes.

Å hvar sida om öppet dike räknas ren till högst två fots bredd.

Jord, som ur dike uppkastas, må läggas vid sidan af diket, dock ej så att jorden hindrar vattnets afrinnande, eller ock föras till lämpligt ställe i närheten. Vill markens egare göra sig dikesjorden till godo, ege dertill rätt; vill han det ej, och kan genom jordens kvarlemnande skada vållas, vare den, som dikar, pligtig att jorden bortföra eller gifva ersättning som i 6 § sägs.

6 §.

För mark, som till dike åtgår, så ock för annat intrång, som af dikningen orsakas, skall ersättning gäldas eller, der ersättningstaganden sjelf dikningsskyldig är, honom vid dikningskostnadens fördelning till godo räknas.

Tarfvas till följd af dikning att väg, bro, trumma eller dylikt bygges eller ändras, drage den, som dikar, derom försorg, der ej den, hvars rätt är i fråga, hellre ersättning tager.

7 §.

Vill den, å hvars mark dikning skall af annan verkställas, hellre sjelf arbetet utföra, det må honom ej förmenas; vare dock, der han af den rätt sig begagna vill, pligtig att inom tid och på sätt, som genom åsämjande eller eljest i laga ordning bestämmes, arbetet fullgöra och njute derfor ersättning, efter ty skäligen pröfvas.

8 §.

Ej må någon förvägras att för sin jords odling eller förbättring vatten till annans dike leda; vare dock skyldig att, der ökad kostnad för underhållet af det äldre diket derigenom uppkommer, för den tillökning svara. Är för ändamålet nödigt, att det äldre diket utvidgas, fördjupas eller annorledes förändras, vare i afseende å sådan förändring lag som om upptagande af nytt dike.

9 §.

Tarivas afloppsdikey för oskift byamark eller annan samfäld jord, hafve den delegare vitsord, som dikey fordrar; och tage en hvar del i dikningen efter sin lott i samfälligheten.

10 §.

I fråga om skyldighet att underhålla dikey, som enligt denna lag upptaget varder, gälle enahanda grunder som för dikets upptagande. Pröfvas diket i följd af nytt dikes anläggande icke vidare vara för ändamålet behöfligt, upphöre skyldigheten att det underhålla.

Om underhåll af äldre dikey skils i 82 §.

2 Kap.

Om vattenafledning.

11 §.

Vill man för sin jords odling eller förbättring afleda vatten ur kärr, mosse eller annan dylik vattendränkt mark; då hafve den vitsord,

som vattenafledningen äskar, och vare en hvar, som af vattenafledningen för sin jord tillskyndas nytta, skyldig att i mån deraf taga del i företaget, der han ej gör sådan afsägelse som i 77 § sägs.

12 §.

Nu vill man för vinnande af odlingsbar mark eller eljest för sin jords odling eller förbättring sänka eller uttappa sjö, upprensa, fördjupa, utvidga eller räta elf, å eller annat vattendrag eller vatten derifrån eljest afleda; kan det ske utan förnärmande af annans rätt öfver vattnet och möter ej heller emot företaget hinder, efter ty i 13 § sägs; då vare om jordegares rätt till sådant företag och skyldighet att deri deltaga lag, som om vattenafledning ur kärr, mosse eller annan dylik vattendränkt mark i 11 § skils.

Om strömrrensning för allmänt behof eller eljest för annat ändamål än här ofvan nämnes, gälle hvad särskildt är stadgadt.

13 §.

Till företag, hvarom i 12 § förmäles, hafve ej jordegare rätt, med mindre tillstånd från det allmännas sida erhållits i fall, der sådant är föreskrifvet.

Är fråga om sänkning eller uttappning af sjö, och blifva icke alla jordegarna derom ense; då ege ej heller den rätt nu sagd är rum, der ej de, hvilka om företaget sig förena, ega mer än hälften af den jord, som skall vinnas eller förbättras genom företaget.

14 §.

Varder vid vattenafledning, hvarom i detta kapitel sägs, nödigt att till förekommande af olägenhet för nedanliggande jord, dit vattnet ledes, vattenafledningen der sträckes utöfver hvad för samna jords torrläggning eljest varit behöfligt; då skall kostnaden för tillökningen åligga den jordegare, som af den vattendränkta markens torrläggning har nytta; vare han ock pliktig att ledningen så inrätta, att skada ej tillskyndas annan. Ej må vid aftappning så mycket vatten på en gång framläppas, att fara för öfversvämning kan uppstå.

15 §.

Hvad i 3, 4, 5, 6, 7, 8 och 10 §§ är stadgadt i fråga om dikning skall gälla i tillämpliga delar om vattenafledning.

3 Kap.

Om ändring eller utrifning af vattenverk, som utgör hinder mot vattenafledning.

16 §.

Finnes vattenverk, som lagligen tillkommit och af laga beskaffenhet är, vålla uppdämning eller eljest utgöra hinder mot vattenafledning, hvarom i 2 kap. sägs, hafve under vilkor, som här nedan stadgas, jordegare rätt fordra att sådan ändring af vattenverkets läge, vattentillgång eller beskaffenhet i öfrigt vidtagas må, som för företaget är nödig, eller att, om ändamålet ej kan genom dylik åtgärd vinnas, verket alldeles utrifves.

Till vattenverk, anlagdt för bedrifvande af större bruk och bergverk eller större fabriksinrättning, må dock den rätt, nu sagd är, sträcka sig allenast i det fall, att ändamålet kan vinnas genom sådan åtgärd, att vattenverket deraf ej försämras.

Slutes aftal om skyldighet för jordegare att uppdämning för vattenverk tåla; då må af den, för hvilken aftalet är bindande, påstående om verkets ändring eller utrifning ej väckas förr än femtio år förflutit efter det aftalet slöts.

17 §.

Kan ändamålet med företaget ej vinnas utan att vattenverket alldeles utrifves eller ock genom ändring för framtiden försämras; vare sådan åtgärd ej tillåten, der ej värdet af den förbättring å jorden, som erhålles genom vattnets afledning, finnes stiga till dubbelt emot fulla värdet af vattenverket, om det alldeles utrifves, eller till dubbelt emot den del af värdet, som genom ändringen bortgår, om sådan göres. Äro vattenverken flera, skall värdet af dem alla eller af deras försämring tagas i beräkning emot värdet af jordens förbättring, efter hvad nu sagdt är.

18 §.

Skall vattenverk ändras, gälde jordegaren fullt åter den förlust, som uppstår under det verket ej drivas kan; ersätte ock, om verket försämras, den del af verkets värde, som för framtiden bortgår, med förhöjning af hälften derutöfver. Ändringens verkställande åligge jordegaren; vill vattenverksegaren sjelf arbetet utföra, vare om hans rätt i ty fall lag som i 7 § om dikningsarbete sägs.

Kommer vattenverk att alldeles utrifvas, skall jordegaren det lösa med fulla värdet och hälften derutöfver; besörje ock han om rifningen.

19 §.

Vill egare till vattenverk, som ändras skall, hellre hela verket afstå, än ändringen tåla, vare jordegaren skyldig att verket lösa som i 18 § sägs.

Då verket jemlikt denna § löses, hafve jordegaren rätt att nödigt utmål lösa med fulla värdet och hälften derutöfver.

20 §.

Hörer till vattenverk, som lösas skall, jord, hvarå åbo ej är besuten; då skall ock, der egaren det fordrar, den jord lösas efter den i 18 § för lösen af vattenverk stadgade beräkningsgrund.

Då vattenverk löses, skall ock lös egendom, som för verkets drift anskaffad är eller eljest till verket hör, af jordegaren emot lösen efter fulla värdet öfvertagas. Skall endast en del af verket ersättas, vare lag samma om den lösa egendom, som i ty fall för egaren obehöflig varder.

Är med vattenverk, som lösas skall, förenad annan, fast eller lös, egendom, för hvars tillgodogörande vattenverket är afsedt, och lider den egendom minskning i värde för egaren, då vattenverket honom frångår, njute han ersättning för skadan eller, der han hellre vill egendomen afstå, lösen derfor efter fulla värdet.

21 §.

I fråga om ersättning eller lösen, som enligt detta kapitel tillkommer kronan, ege förhöjning öfver värdet ej rum.

22 §.

Der genom vattenverks ändring eller utrifning skada, som ej är att hänföra under de här ofvan meddelade bestämmelser, tillskyndas egaren eller annan; varde den skada med fulla värdet ersatt.

23 §.

Kostnad, som, efter det egaren af vattenverk blifvit enligt 31 § till syn kallad, å egendomen göres, må vid värdets eller ersättningens bestämmande tagas i beräkning allenast så vidt kostnaden pröfvas hafva varit nödig eller nyttig.

24 §.

Om fiskeverk, bevattningsanstalt samt annan dermed eller med vattenverk jemförlig byggnad eller anläggning för vattnets nyttjande vare i tillämpliga delar gällande hvad i denna lag om vattenverk stadgas; dock må ej i fråga om byggnad eller anstalt för flottning eller eljest i fråga om flottled nämnda stadganden vinna tillämpning med mindre Konungen pröfvar öfvervägande nytta för det allmänna genom vattenafledningen vinnas.

25 §.

Nu finnes eljest vattenafledning föranleda dertill, att strömfall, fiske, vattenställe eller annan dylik förmån helt och hållet eller till någon del går förlorad, och kan den förmån med afseende å läge eller andra förhållanden skattas till något värde; då skall ersättning därför gifvas. Lag samma vare, der i följd af vattenafledning brygga, bad- eller båthus eller annan byggnad, som ej i 24 § afses, varder onyttig eller tager skada.

I fråga om ersättning enligt denna § gälle hvad i 23 § är stadgadt.

26 §.

För kostnad, som orsakas af åtgärd, hvarom i detta kap. stadgas, skall en hvar, som för sin jord af åtgärden har nytta, i mån deraf svara, der han ej gör sådan afsägelse, som i 77 § sägs.

4 Kap.

Om undersökning och rättegång i mål angående dikning eller vattenafledning.

27 §.

Uppstår, då fråga väckes om dikning eller vattenafledning, tvist angående dikes eller annan anläggnings läge, storlek eller beskaffenhet i öfrigt, jordegares rätt att till annans dike eller vattenafledning vatten leda eller å annans mark anläggning göra eller skyldighet att i företaget så ock i framtida underhållet deltaga, ersättning, som gäldas bör, eller annat, som till arbetets utförande hörer; då skall utom i det fall, hvarom i 28 § sägs, frågan företagas till pröfning vid syn å stället i den ordning nedan stadgas.

Sådan pröfning skall ock ega rum, der jordegare vill begagna den rätt honom i 3 kap. medgifven är, och alla sakegare ej ense varda.

28 §.

Vill någon vatten till annans dike leda eller dike å annans mark upptaga, och är ej fråga om företag, hvarom i 2 eller 3 kap. skils; då må, der den, som dika vill, ej yrkar annans förpligtande att i dikningen deltaga, frågan till Rätten instämmas, utan att sådan pröfning, som i 27 § sägs, föregått.

29 §.

Till förrättande af syn, som i 27 § föreskrifven är, skall Konungens Befallningshafvande på ansökan förordna statens landtbruksingeniör, landtmätare eller annan, efter ty särskildt stadgas, dertill behörig tjänsteman. Uti ansökningen bör tillika, så vidt ske kan, fullständigt uppgifvas företagets omfattning och beskaffenhet, de hemman, vattenverk eller andra lägenheter, som saken förmenas angå, samt egarnes namn och hemvist.

Är fråga allenast om dikning, ege Konungens Befallningshafvande, der ej företaget är af större omfattning, till förrättningsman förordna annan person, hvilken dertill finnes lämplig, ändå att han ej eger den behörighet, som nyss är sagdt.

Har sökanden någon till förättningsman föreslagit, och finnes ej förslaget godkänt af öfrige sakegare, förelägge Konungens Befallningshafvande dem genom kungörelse, som uppläses i kyrkan för den eller de församlingar, der hemman, vattenverk eller annan lägenhet, som saken förmenas angå, är belägen, att inom viss kort tid, vid förlust af rättighet att öfver förslaget höras, inkomma med yttrande huruvida de hafva något emot den föreslagne att erinra. Yppas ej stridighet, varde den föreslagne förordnad, der han finnes lämplig och laga hinder ej möter; i motsatt fall, äfvensom då icke någon blifvit föreslagen, förordne Konungens Befallningshafvande såsom skäligt pröfvas.

30 §.

Förrättningsmannen skall vid synen biträdas af två gode män, hvilka af honom utses bland dem, som till ledamöter i egodelningsrätt eller till gode män vid landtmäteriförrättning i orten valde äro.

Är fråga om vattenverks ändring eller utrifning, efter ty i 3 kap. sägs, skall förrättningsmannen biträdas af ytterligare en, för sakkunskap och pålitlighet känd god man, hvilken af Konungens Befallningshafvande dertill förordnas. Om förslag till sådan god man gälle hvad i 29 § om förslag till förättningsman stadgas.

31 §.

Förrättningsmannen bestämme efter samråd med sökanden tid och ställe för synen och underrätte derom de andre synemännen. Jordegare, mot hvilken påstående väckes om förpligtande att i det tillärnade företaget deltaga eller att dertill upplåta mark, så ock egare af vattenverk eller annan lägenhet, hvarå företaget kan inverka, skola särskildt kallas. Den som i anseende till nyttjanderätt har del i saken, skall jemväl kallas; och vare förty egaren pliktig att sådan medpart uppgifva vid äfventyr att eljest hålla honom skadeslös.

För verkställande af kallelse ege förrättningsmannen anlita kronofogde eller länsman i orten, der förrättningen hålles, eller ock, om den, som kallas skall, är annorstädes boende, öfverlemna kallelsen till Konungens Befallningshafvande, som om delgifningen drager försorg. I de fall, då stämning får delgifvas genom anslag å husdörr eller kungörelse i allmänna tidningarna, må kallelsen delgifvas på enahanda sätt, som om stämning i ty fall är stadgadt.

Finner förrättningsmannen saken angå kronans eller allmän anstalts

rätt, anmäla han det i god tid hos Konungens Befallningshafvande för allmänt ombuds förordnande. Då fråga väckes om företag, hvarom i 2 eller 3 kap. sägs, låte förrättningsmannen derjemte kungörelse om förrättningen minst fjorton dagar förut uppläsa i kyrkan för den eller de församlingar, der hemman, vattenverk eller annan lägenhet, som saken förmenas angå, är belägen.

32 §.

Kommer ej förrättningsman eller af Konungens Befallningshafvande utsedd god man tillstädes å den för förrättningen utsatta tid och infinner han sig ej heller inom tre timmar derefter; då må de, som tillstädeskommit, åtskiljas. Uteblifver god man, som af förrättningsman utsedd är, kalle denne genast annan god man i stället. Är sökanden borta, vare ansökningen förfallen. Annan sakegares eller allmänt ombuds uteblifvande må ej hindra förrättningens fortgång. Förrättningsman eller god man, som utan laga förfall från förrättningen uteblifver, ersätte all skada eller olägenhet, som deraf uppstår; förrättningsmannen ansvarare derjemte såsom för tjenstefel.

33 §.

Emot syneman gälle dessa jäf: om han är med part i den skyldskap eller det svågerlag, som i Rättegångsbalken om jäf emot domare sägs, eller om han eller någon, som med honom sålunda i skyldskap eller svågerlag är, eger i saken del eller eljest kan af förrättningen vänta synnerlig nytta eller skada, eller om han såsom domare deltagit i åtgärd eller beslut, som saken rör, eller om han är parts vederdeloman eller uppenbare ovän. Söker någon, sedan ärendet anhängigt är, sak med syneman eller tillfogar honom något med ord eller gerning i uppsåt att honom dermed jäfvig göra, det skall ej för jäf räknas.

Anmäles vid förrättningen jäf, ege synemännen deröfver samfäldt besluta; finna de jäfvet lagligen grundadt, åligge förrättningsmannen att, om han eller af Konungens Befallningshafvande utsedd god man jäfvig är, anmäla det hos Konungens Befallningshafvande, som förordnar annan förrättningsman eller god man. Angår jäfvet god man, som blifvit af förrättningsman utsedd, kalle denne annan god man i stället.

Beslut, hvarigenom jäfsanmärkning gillad varder, skall ej medföra någon verkan till rubbning eller upphäfvande af åtgärd eller beslut, som tillkommit innan anmärkningen gjordes.

Ogillas jäfsanmärkning, må deremot anmäldt missnöje ej utgöra hinder för förrättningens fortgång.

34 §.

Vid förrättningen hafva synemännen främst att tillse, huruvida enligt de i denna lag stadgade grunder laga hinder emot företaget möter; finna synemännen sådant hinder möta, gifve genast besked derom och avslute förrättningen.

35 §.

Synemännen må ej inlåta sig i pröfning huruvida vattenverk, om hvars ändring eller utrifning fråga väckes, lagligen tillkommit eller af laga beskaffenhet är.

Lag samma vare om invändning, som vid synen göres, att på grund af aftal jordegare är förbunden att uppdämning tåla eller förhindrad att vatten från sin till annans jord afleda; yppas tvist derom, och kan ej företaget bringas till stånd utan rubbning af det åberopade rättsförhållandet; varde förrättningen instäld i afbidan på tvistens slutliga pröfning.

36 §.

Möter ej emot företaget hinder, böra synemännen, efter det sakesgarne blifvit hörde och utredning skett angående de förhållanden, hvilka kunna på frågan inverka, söka att emellan samtliga sakegare åstadkomma förening i de delar, hvarom tvist yppas; och varde, der sådan förening sker, särskild afhandling derom upprättad, af sakesgarne underskrifven samt medelst synemännens påskrift vitsordad.

Rörer förening kronans eller allmän anstalts rätt, skall, ändå att dess ombud derå ingått, föreningen i afseende å sådan rätt ej gälla, med mindre den af vederbörande myndighet godkänd varder.

37 §.

Vilja en eller flere jordegare i det fall, hvarom i 13 § skils eller eljest med sökanden om företaget sig förena, skall afhandling derom upprättas och bekräftas så, som i 36 § sägs; och vare den, som sålunda med sökanden gjort gemensam sak, ansedd som hade han sjelf företaget sökt.

38 §.

Kommer ej enligt 36 § föreningen till stånd emellan samtliga sak-egare, varde frågan i de delar, som tvistige äro, af synemännen pröfvad jemlikt de i denna lag stadgade grunder.

39 §.

Det vattendrag med af- och tillopp, som saken angår, och den jord, hvarpå företaget kan inverka, skola, om och i den mån sådant synes nödigt, af förrättningsmannen afvägas, uppmätas, aftecknas och beskrifvas.

40 §.

För utrönande af värdet å den jordförbättring, som af företaget kan påräknas, skola synemännen efter undersökning af den jord, hvarom fråga är, uppskatta jorden såväl i dess skick före företaget, som ock i det skick, hvori den antages komma efter företagets fullbordan; och hafva synemännen att med ledning deraf bestämma om och i hvad mån hvarje särskild jordegare af företaget hemtar nytta för sina egor och förty bör i företaget och dermed förenade kostnader taga del.

41 §.

Vid uppskattning af jords förbättring bör afseende fästas å ena sidan å jordens större eller mindre bördighet i dess af vatten besvärade skick och den afkomst, som jorden i sådant skick kan under vanliga förhållanden lemna, samt å andra sidan å den bördighet, hvilken, till följd af jordens naturliga beskaffenhet till matjord och alf samt möjligheten af dess mer eller mindre fullständiga torrläggning till bestämdt djup, är efter företagets utförande att påräkna.

42 §.

Utgöres jord, hvarå uppskattning enligt 40 § ske bör, helt och hållet eller till någon del af sjöbotten eller annan vattendränkt mark, och finnes uppskattningen af den blifvande nyttan ej kunna, innan före-

taget blifvit fullbordadt, så noggrant verkställas, att jordegarnes inbördes delaktighet derefter kan tillförlitligen bestämmas; då ege synemännen utsätta den slutliga uppskattning, som för sådant ändamål är af nöden, att, efter ty i 63 § sägs, förrättas efter företagets fullbordan; och vare i afbidan derå delaktigheten tills vidare bestämd efter jordvidden, allenast med den jemkning, hvartill uppenbar olikhet i den påräknade förbättringen må föranleda.

43 §.

I fråga om företagets utförande hafva synemännen att bestämma: hvarest och huru dike eller vattenafledning, som af sökanden yrkas och af synemännen anses nödig, tjenligast göras skall, allt med hänsyn till de i 3 och 4 §§ stadgade grunder, äfvensom vattenmängd, affall, jordens sättning samt andra förhållanden, så ock dertill att största möjliga jordförbättring må vinnas med minsta kostnad för deltagarne och minsta intrång eller olägenhet för annan; börande, då vattenverk, som hindrar företaget, måste ändras, ändringen så göras, att verket, såvidt ske kan, ej försämras eller att, der försämringen ej kan undvikas, den i möjligaste måtto inskränkes;

hvarest och huru bro, trumma eller dylikt skall göras eller ombyggas, der sådant tarfvas;

hvad för vattenhöjdens reglering och förekommande af skada genom öfversvämning eller annorledes bör iakttagas, så ock hvilka bland jordegarne böra i följd af sin jords läge och beskaffenhet kostnaden här för särskildt vidkännas;

huru i fråga om sättet för utförande af gemensamt arbete samt framtida underhållet af gjorda anläggningar tjenligast förfaras bör, vare sig att nödiga arbeten skola ombesörjas af deltagarne samfäldt eller ock arbetet så fördelas, att viss sträcka att anlägga och för framtiden vidmakthålla tilldelas hvarje deltagare; i hvilket senare fall afseende bör fästas å markens olika beskaffenhet, så att, der kostnad eller svårighet större är, skäligen jemkning göres;

tiden då vattenverks ändring eller annat arbete för företaget må begynna; tiden och sättet för fullgörande af samt betalningen för arbete, hvarom enligt 7 eller 18 § jordegare eller vattenverksegare vill besörja; så ock viss tid, då företaget i sin helhet bör vara bragt till slut;

samt i öfrigt allt hvad till företagets ändamålsenliga anordning lända kan.

44 §.

Finna synemännen, att enligt 5, 6, 18, 19, 20, 22 eller 25 § lösen eller ersättning för skada eller intrång gäldas bör, skall den uppskattas till visst belopp i penningar att utgå på en gång, der ej sakegarne annorledes åsänjas.

Är jord, vattenverk eller annan lägenhet, som lösas eller ersätts skall, af egaren upplåten åt annan till nyttjande, varde, om och i den mån uti löseskillingen eller ersättningsbeloppet särskildt vederlag för mistning eller inskränkning af nyttjanderätten blifvit inberäknadt, sådant till sakegarnes kännedom utsatt.

Skall ersättning eller lösen utgå med förhöjning öfver värdet, böra värdet och förhöjningen hvar för sig angifvas.

45 §.

Förrättningen skall, så vidt ske kan, utan uppskof fortsättas och avslutas. Finnes för inkallande af sakegare eller af annan laga orsak nytt sammanträde af nöden, skall underrättelse om tiden derfor meddelas innan sammanträdet avslutas; och vare särskild kallelse ej erforderlig å annan än sakegare, som ej vederbörligen kallad blifvit, eller ny sakegare, der sådan inkallas bör.

Kan till följd af laga hinder tiden för sammanträdet ej genast ut sättas, eller sammanträde ej å utsatt tid hållas, varde tiden för det nya sammanträdet kungjord minst fjorton dagar förut i kyrkan för den eller de församlingar, der hemman, vattenverk eller annan lägenhet, som saken angår, är belägen.

46 §.

Tvist om egande- eller besittningsrätt må ej föranleda uppehåll i förrättningen, med mindre alla sakegare äro om sådant uppskof ense, utan vare alltid innehafvare af egendom, hvarom tvistas, berättigad att med laga verkan derfor tala och svara, intill dess han varder derur lagligen vunnen. Ej må den, som genom köp eller annorledes blifver egare eller åbo innan ärendet blifvit till slut bragt, rubba hvad förre innehafvaren samtyckt eller afgjort.

47 §.

Stanna synemännen i olika meningar, då beslut eller utlåtande af dem meddelas skall, gånge efter hvad de fleste säga. Äro rösterna å ömse sidor lika, gälle den mening förrättningsmannen biträder.

48 §.

Förrättningsmannen åligger att vid alla under synen förefallande sammanträden föra protokoll, hvaruti paragraferna numereras i ordningsföljd för hela förrättningen. Protokollet bör vid hvarje sammanträdes slut uppläsas och med synemännens underskrift förses.

49 §.

Sedan alla vid synen anhängiga frågor blifvit genom förening afgjorda eller af synemännen utredda, gifve de på grund af hvad sålunda förekommit utlåtande i saken och framlägge det skriftligen affattadt för sakegarne innan synen afslutas.

Förrättningsmannen upprätte tillika, der två eller flere jordegare skola i företaget deltaga och grunderna för delaktigheten blifvit enligt 40 § bestämda, särskild, i enlighet med utlåtandet eller förut ingången förening affattad längd, upptagande för hvarje hemman, hemmansdel eller annan lägenhet dess namn, nummer eller annan beteckning och egare, de i företaget ingående egornas uppskattade värde före och efter företaget samt värdet af den jordförbättring, för hvilken egaren sålunda bör i företaget deltaga; har för bestämmande deraf gradering af egorna skett, skola jemväl deras naturliga beskaffenhet och värde inbördes i längden intagas. Är i afbidan på slutlig uppskattning delaktigheten bestämd enligt grunderna i 42 §, varde längden derefter inrättad.

Nöjas samtliga sakegare å utlåtandet, teckne de sitt godkännande derå, och varde intyg derom af synemännen meddeladt å utlåtandet och den längd, hvarom nyss är nämndt.

Anmäler enligt 51 § sakegare missnöje med förrättningen, varde det till protokollet taget.

Sist förklare förrättningsmannen synen afslutad och gifve sakegarne till känna vid hvilken Rätt talan emot förrättningen må anhäniggöras samt hvad enligt 51 och 52 §§ för talans bevarande iakttagas bör.

50 §.

Afskrift af syneprotokollet, ofvannämnda längd, synemännens utlåtande och de vid synen ingångna föreningar skall af förrättningsmannen inom trettio dagar efter synens avslutande öfverlemnas till någon i orten boende pålitlig person, som af sakegarne utses att samma handlingar emottaga; och vare handlingarna hos honom tillgängliga för en hvar, som åstundar att dem granska eller afskrift deraf taga.

51 §.

Är sakegare, som sjelf syneförrättningen ej sökt, missnöjd med förrättningen, göre derom anmälan vare sig hos synemännen innan förrättningen avslutas eller ock medelst skriftlig inlaga, som senast före klockan tolf å sextionde dagen efter avslutandet skall till Konungens Befallningshafvande ingifvas.

Varder ej missnöje anmaldt såsom nyss är sagdt, skall, der ej sökanden sjelf förrättningen klandrar, och med anledning deraf ändring i synemännens utlåtande göres, vid samma utlåtande bero; dock vare utlåtandet utan all verkan emot sakegare, hvilken, efter ty i 31 § skils, bort till synen särskildt kallas, men ej bevisligen af kallelsen undfått del och ej heller vid synen kommit tillstädes.

52 §.

Då missnöje enligt 51 § anmaldt är, stämme sökanden, der han sin talan fullfölja vill, saken i hela dess vidd till Rätten in. Varda de, som missnöje anmält, ej instämde inom sex månader ifrån den dag, då syneförrättningen avslöts, skall den af sökanden väckta frågan anses förfallen.

Vill sökanden sjelf förrättningen klandra, instämme han saken till Rätten inom den tid, som nu sagd är, eller hafve i afseende å sakegare, som ej sålunda instämmd blifvit, talan emot förrättningen förlorat; vänder den som instämmd blifvit något in, som på annan sakegares rätt inverka kan, åligge sökanden att äfven honom till svaromål i saken instämma.

53 §.

Äro bland jordegare, hvilka vid förrättningen ansetts pligtige att i företaget deltaga, flere än fem boende inom en församling, må stämningen dem delgifvas genom dess uppläsande i församlingens kyrka. Hvad nu är stadgadt ege dock ej tillämpning å jordegare, som enligt 51 § missnöje anmält, eller emot hvilken talan föres om ändring i uppskattningen af förbättringen å hans jord eller om annat än hans delaktighet i företaget.

54 §.

Sträcka sig vattendrag eller egor, om hvilka fråga är, genom två eller flere Rätters domvärjo, höre målet under den Rätt, der största delen af den jord, om hvars torrläggning fråga blifvit väckt, är belägen.

55 §.

När mål jemlikt 28 eller 52 § till Rätten instämnes, ege i stad Rätten och å landet domaren uti stämningen utsätta saken till syn på stället, der sådant åskas af käranden eller eljest anses för målets pröfning erforderligt; anmode ock, der det nödigt finnes, sakkunnig man att lemna Rätten biträde.

56 §.

Har uti målet sådan pröfning, som i 27 § sägs, föregått, gifve Rätten eller domaren genast förrättningsmannen till känna att stämning utfärdad är; och åligge förrättningsmannen att konceptprotokollet, kartor, planritningar och öfriga handlingar, som saken röra, till Rätten insända.

Är i målet fråga väckt om vattenverks ändring eller utrifning, föranstalte derjemte Rätten eller domaren att, till underrättelse för in-teckningshafvare eller icke uppgifne sakegare, tiden och stället för ärendets företagande kungöras såväl i kyrkan för den församling, der vattenverket är beläget, som ock tre gånger i allmänna tidningarna, sista gången minst fjorton dagar före den dag, hvilken till målets företagande är utsatt.

57 §.

Blifver jordegare, å hvilken stadgandet i 53 § eger tillämpning, utan anmäldt och styrkt laga förfall borta från Rätten då syn hålles, vare hans uteblifvande ej hinder för synens fortgång.

58 §.

Yppas under målets handläggning tvist emellan egare, innehafvare af nyttjanderätt eller andre om bättre rätt till hvad såsom ersättning eller lösen skall utgå, varde den tvist hänvisad till särskildt utförande.

59 §.

För förrättning, hvarom i 27 § sägs, njute synemännen godtgörelse i enlighet med hvad särskildt är stadgadt. Kostnad, som nu sagd är, så ock kostnad för kallelser eller annat, som för syneförrättningen är af nöden, skall af sökanden genast förskjutas. Kommer företaget sedan till utförande, varde den kostnad såsom all annan för företaget nödig utgift å samtliga deltagarne fördelad.

60 §.

Uti de mål, hvarom i 3 kap. skils, ersätte jordegaren, ändå att han saken vinner, all den kostnad vederparten för sin inställelse vid syneförrättningen samt för sin talans bevakande och utförande vid första domstolen vidkännas får.

61 §.

Förrättningsmannen åligger, der talan ej föres emot förrättningen, att inom ett år efter dess afslutande insända det dervid förda protokoll jemte öfriga i 56 § nämnda handlingar till länets landtmäterikontor för att der förvaras. Varder målet till Rätten instämtdt, skola handlingarna, sedan målet blifvit afgjordt, till landtmäterikontoret från Rätten insändas.

62 §.

Nu är företag, hvarom i denna lag sägs, fullbordadt; menar någon att sedermera sig visat att vid uppskattning, som enligt 40 § skett, jord-

förbättringens värde till hans skada blifvit origtigt beräknadt, ege då erhålla ny uppskattning af värdet, der han före utgången af kalenderåret näst efter det, under hvilket företaget fullbordades, gör ansökan derom hos Konungens Befallningshafvande. Sådan ny uppskattning skall efter ansökningstidens slut så snart lämpligen ske kan verkställas af de synemän, som den föregående uppskattningen förrättat, eller, om hinder för dem möter, af andre, som dertill utses på sätt i detta kap. föreskrives. Är någon med den nya uppskattningen missnöjd, stämme då in sitt klander till Rätten inom nittio dagar ifrån den dag, då förrättningen afslöts, eller hafve talan emot uppskattningen förlorat. I öfrigt gälle angående dylik förrättning i tillämpliga delar hvad ofvan är stadgad.

Hafva sakegarne träffat förening om ny uppskattning i andra fall eller om annan tid eller ordning för ny uppskattnings förrättande, än nu är sagdt; vare det gilt.

Sker genom uppskattningen ändring i hvad förut blifvit bestämdt, varde fördelningen af kostnad och utgift för företaget, så ock af underhållsskyldigheten jemkad derefter. Göres ej ändring, gälde den, som påkallat den senare uppskattningen, ensam kostnaden därför.

63 §.

Har, efter ty i 42 § förmåles, slutlig uppskattning af påräknad jordförbättrings värde blifvit utsatt att ega rum efter företagens fullbordan, ege en hvar jordegare, hvars rätt är af frågan beroende, att inom tid, som i 62 § sägs, hos Konungens Befallningshafvande anmäla ärendet för uppskattningens verkställande; men försummas det, vare all fråga om dylik uppskattning förfallen.

Om sådan slutlig uppskattning, som här afses, gälle hvad om ny uppskattning i 62 § stadgas; dock skall kostnaden för förrättningen alltid å samtliga deltagarne fördelas.

5 Kap.

Särskilda bestämmelser.

64 §.

Synemäns utlåtande, hvarvid enligt 51 § skall bero, gånge i verkställighet i den ordning, som för laga kraft egande dom är stadgad.

65 §.

Afser syneförrättning allenast dikning, hvarom i 1 kap. sägs, må, utan hinder deraf att missnöje blifvit i målet anmaldt, dikningen i enlighet med synemännens utlåtande verkställas, der ej Rätten finner skäligt annorledes förordna; gälde dock sökanden dessförinnan den ersättning, som jemlikt utlåtandet utgifvas bör, och ställe hos utmättningsmannen i orten pant eller borgen för det ytterligare skadestånd, som kan varda vederparten i följd af dikningen tillerkändt.

Under enahanda vilkor, som här ofvan stadgade äro, må ock dikning i enlighet med Rättens dom verkställas, ändå att ändring i domen sökes.

66 §.

Vattenverk, som lösas skall, så ock annan fast eller lös egendom, som det åligger jordegaren att jemte verket öfvertaga, skall, der ej annorlunda öfverenskommet är, afträdas å laga fardag, sedan lösens belopp blifvit slutligen faststaldt och derefter uppsägning i rätt tid skett. Uppsägning må ej med laga verkan ske, med mindre lösen för vattenverket och annan fast egendom, som skall afträdas, blifvit hos Konungens Befallningshafvande i ränteriet nedsatt. Sker ej sådan uppsägning inom sex månader, sedan lösens belopp faststaldes, vare den då väckta frågan förfallen; varder ej, sedan uppsägningen skett, lösen för den lösa egendomen, så ock skadeersättning, som vattenverksegaren tillkommer, före tillträdesdagen erlagd, skall frågan ock anses förfallen, der vattenverksegaren det yrkar.

Medel, som jemlikt denna § skola nedsättas i ränteriet, må, der jordegaren det äskar, insättas i bankinrättning, som af Konungens Befallningshafvande godkännes, för att der emot ränta innestå under den tid Konungens Befallningshafvande bestämmer; och kommer räntan intill tillträdesdagen jordegaren till godo.

67 §.

Har, sedan värde sattes å egendom, som lösas skall, egaren gjort nödig eller nyttig kostnad derå, vare han berättigad att härför undfå ersättning. Tvist härom varde af Rätten särskildt pröfvad, och må

emellertid egendomen tillträdas, der den, som ersättningen gifva skall, hos Konungens Befallningshafvande ställer pant eller borgen för det, hvarom tvistas,

68 §.

Skall i andra fall, än i 66 § sägs, ersättning gäldas för skada eller intrång, som någon tillskyndas genom företag, hvilket enligt denna lag tillåtet är; då må ej någon åtgärd till rubbning af vattenverk vidtagas eller arbete å annans mark eller eljest till förfång för annan verkställas, innan den ersättning, som därför utgå bör, blifvit till ersättningstagaren gulden eller, der fråga är om ersättning för skada å vattenverk, som är med in-teckning besväradt, hos Konungens Befallningshafvande i ränteriet nedsatt. Varder ej ersättningen gulden eller nedsatt inom tid, som genom aftal eller eljest i laga ordning blifvit bestämd, eller, om sådan bestämmelse saknas, inom fem år efter det ersättningens belopp fastställdes, vare den då väckta frågan förfallen.

69 §.

A ersättning, som ej på en gång gäldas skall, ege hvad i 66 och 68 §§ stadgadt är ej tillämpning.

70 §.

Är enligt 66 § lösen för fast egendom nedsatt, skall, sedan egendomen blifvit afträdd, det egaren tillkommande belopp af Konungens Befallningshafvande fördelas i den ordning, som för fördelning af köpeskilling för utmätningvis såld fast egendom stadgad är; skolande kungörelse om sammanträde för fördelningen i allmänna tidningarna införas och särskild⁶⁷ underrättelse om sammanträdet egaren och innehafvare af fordran, hvarför egendomen häftar, meddelas på enahanda sätt, som i fråga om auktion å utmätt fast egendom är föreskrifvet.

Ersättning, som enligt 68 § blifvit nedsatt, varde af Konungens Befallningshafvande utbetalad till vattenverksegaren, der han visar, att in-teckningshafvarne medgifvit honom rätt att beloppet lyfta. Eljest fördele Konungens Befallningshafvande ersättningen i den ordning, som för fördelning af lösen här ofvan är stadgad.

Är ej lösens eller ersättningens belopp af Rätten pröfvadt och fastställt, och förmenar innehafvare af fordran, hvarför egendomen häftar,

att värdet blifvit för lågt beräknadt, vare han berättigad att, der ej full betalning för hans fordran honom lemnas, äska att värdet, så vidt på hans eller annan sådan fordringsegares rätt inverkar, varder af Rätten bestämdt.

71 §.

Har, efter ty i 58 § sägs, tvist yppats om bättre rätt till hvad såsom lösen eller ersättning skall utgå, eller skall lösen eller ersättning gäldas för egendom, som innehafves såsom fideikommiss, varde beloppet nedsatt i länets ränteri; och stånde sedan, i afbidan på tvistens slutliga afgörande eller Konungens föreskrift angående fideikommissmedlen, beloppet i qvarstad, der ej enligt 70 § utdelning bör ega rum.

72 §.

Är fast egendom i följd af de i 3 kap. gifna bestämmelser afträdd, och vill han, som egendomen inlöst, få den frigjord från in-teckning för fordran, som icke kunnat ur löseskillingen gäldas; vare efter erhållen lagfart dertill berättigad, ändå att han ej kan in-teckningshandlingen i hufvudskrift förete. Vill han af sådan rätt sig begagna, gifve till Rätten eller domaren in gravationsbevis angående egendomen, så ock handling, som visar löseskillingens fördelning, samt intyg att fördelning blifvit godkänd eller vunnit laga kraft; och varde sedan så förfaret, som i 23 § i förordningen angående in-teckning i fast egendom den 16 Juni 1875 stadgas.

73 §.

Har företag, hvarom i denna lag sägs, icke blifvit inom föreskrifven tid bragt till slut, må, der någon, hvars rätt deraf är beroende, sådant yrkar, frågan om företaget kunna förklaras förfallen, så vida icke giltigt skäl för dröjsmål visas, eller genom företagets inställande synnerligt men skulle deltagarne tillskyndas. I dessa fall sätte Rätten ut ny tid. Lider någon genom dröjsmålet skada, skall ersättning gäldas af deltagarne.

74 §.

Varder ej, sedan vattenverk, som ändras eller utrifvas skall, blifvit af egaren afträdt, ändringen eller utrifningen verkställd inom fem år

efter afträddandet, och vill förre egaren verket återlösa; stämme då talan derom in till Rätten inom tio år sedan verket afträddes. Pröfvas sådana omständigheter för handen, att det tillärnade företaget må anses såsom öfvergifvet, varde talan bifallen; eljest ege Rätten förordna att med pröfningen bör på viss af Rätten bestämd tid anstå. Godkännes anspråket, och kunna ej parterne sänjas om löseskillingens belopp, varde detta af Rätten bestämdt till verkets fulla värde vid den tid återlösen sker; ej må dock värdet sättas högre än det belopp, för hvilket verket blifvit afträdt.

Är vattenverk enligt denna lag utrifvet, må det ej ånyo upptagas.

75 §.

Äro deltagare i gemensamt företag flere än fem, och har ej delaktigheten i arbetets första verkställande och det framtida underhållet blifvit så bestämd, att en hvar står i ansvar för viss sträckning å marken; då skola de utse syssloman att tala och svara i mål, som företaget röra; göra ock derom anmälan hos Konungens Befallningshafvande. Ej må, innan hvad sålunda föreskrifvet är blifvit iakttaget, arbete å annans mark eller åtgärd till rubbning af annans vattenverk verkställas. Då anmälan skett, hvarom nu är sagdt, skall underrättelse derom i länskungörelserna intagas.

Vid val af syssloman hafve deltagare, der ej annorledes åsämjes, rösträtt efter som han har del i företaget.

Har syssloman afgått, och är ej anmälan gjord om val af annan i den afgångnes ställe, ege Konungens Befallningshafvande eller domstol att, der i förekommande fall sådant yrkas af någon, hvars rätt är i fråga, förordna syssloman att i målet svara.

76 §.

Hafva vid utförande af företag, som enligt denna lag tillåtet är, stadgade försigtighetsmått ej blifvit iakttagna, och lider någon deraf skada; eller uppstår eljest i följd af företaget skada, som ej blifvit förutsedd och på förhand ersatt; gälde deltagarne ersättning efter Rättens bepröfvande.

77 §.

Nu vill någon, som enligt 11, 12 eller 26 §§ är skyldig att delta i der nämnda företag, vinna befrielse från sagda skyldighet; afsäge sig då den båtnad, som genom företaget beredes hans jord. Rätt till sådan

afsägelse tillkomme dock ej den, som företaget sökt eller enligt 37 § är att såsom sökande anse eller i målet fört talan, som enligt 3 och 15 §§ föranledt större anläggning, än sökanden äskat.

Afsägelsen skall, för att giltig anses, sist före utgången af kalenderåret näst efter det, under hvilket företaget blef fullbordadt, anmälas antingen vid sammanträde i målet inför synemännen eller domstolen, eller ock skriftligen hos Konungens Befallningshafvande. Har någon gjort sådan afsägelse, falle den delaktighet i företaget, hvarifrån han sålunda befrias, dem till last, som i företaget qvarstå; och vare han, som befrielsen vunnit, i stället pliktig att, sedan frågan om jordförbättringens värde blifvit enligt 40, 62 eller 63 §§ slutligen afgjord, låta af sin genom företaget förbättrade jord utbrytas och de qvarstående deltagarne tillskiftas lika stor del, som, enligt den i målet verkställda uppskattning, jordförbättringens belopp utgör af jordens hela värde i dess skick efter företags fullbordan. Är enligt 63 § frågan om slutlig uppskattning af jordförbättringens värde förfallen, ege skyldighet att afträda jord ej rum.

78 §.

Intill dess vid företag, som afses i 77 §, afsägelse skett, svare jordägaren för gäldande af den å hans jord enligt laga kraft egande beslut belöpande andel i kostnad, som till företaget åtgått; men efter afsägelsen må dylikt bidrag ej hos honom uttagas, ändå att kostnaden tidigare gjord blifvit. Har han före afsägelsen verkställt arbete för det gemensamma företaget eller fått vidkännas bidrag dertill; det allt skall honom godtgöras; och vare han ej skyldig att dessförinnan afträda den jord, som emot båtnaden svarar.

79 §.

Vid utbrytning af jord enligt 77 § skola i fråga om landtmätares förordnande, tillträde af den utbrutna jorden, så ock i öfrigt de för laga skifte och egoutbyte gifna bestämmelser i tillämplige delar lända till efterrättelse; dock må gradering, som vid föregående uppskattning för bestämmande af jordförbättringens värde skett, ej rubbas; och drage den, hvilken utbrytningen äskat, ensam kostnaden för förrättningen.

80 §.

Har ej jordegare, efter ty i 77 § är sagdt, vunnit befrielse från skyldigheten att i företaget deltaga, vare jemväl ny egare af jorden

pligtig att taga del i företaget, men svare ej för bidrag, som förfallit till betalning innan han egare blef.

81 §.

Försummar den, som är skyldig att dike underhålla, hvad honom derutinnan åligger, svare för all skada, som genom försummelsen tillskyndas annan, hvars rätt är beroende deraf att diket hålles vid magt. Bättrar ej den försumlige skyndsamt bristen, då han derom tillsagd varder, och vill den, som af försummelsen men lider, bristen sjelf bota, kalle då två ojäfvige män att syn hålla och ege, sedan bristen af dem vitsordad är, att arbetet på den försumliges bekostnad verkställa.

Hvad nu är stadgadt om dike gälle ock om vattenafledning.

82 §.

Dike, som, då denna lag träder i kraft, finnes upptaget, skall af den, hvilken dittills varit dertill pligtig, fortfarande hållas, intill dess fråga om upptagande af nytt eller förändring af gammalt dike blifvit väckt och med tillämpning af de i denna lag gifna föreskrifter diknings-skyldigheten blifvit annorledes bestämd. Försummas underhåll af äldre dike, vare lag som i 81 § sägs.

Är någon på grund af bestämmelse vid laga skifte eller eljest enligt gällande aftal förbunden att åt annan dike hålla, och yppas i sammanhang med väckt fråga om förändrad dikesläggning tvist om och i hvad mån den, som det äldre diket hållit, bör vidkännas underhållet af det nya eller förändrade diket; deraf må ej dikningsskyldighetens bestämmande jemlikt de i denna lag stadgade grunder uppehållas, utan ankomme tvisten på särskild pröfning.

De om dike nu gifna stadganden skola ock gälla om vattenafledning.

Denna lag skall lända till efterrättelse från och med den 1 Januari 1880; dock skola mål, som vid nämnda tid redan äro vid domstol anhängiga, behandlas enligt äldre lag.»

På grund af remiss från båda Kamrarne åligger det Lag-Utskottet att öfver denna nådiga proposition afgifva utlåtande.

Kongl. Maj:ts förslag utgår från den allmänna grundsatsen, att till följd af naturförhållandena beredandet af aflopp åt vatten, som hindrar jords odling, bör anses utgöra en gemensam angelägenhet för dem, hvilkas egor af samma naturliga orsak äro af vattnet besvärade. Ur denna grundsats härledes vidare,

att en hvar delegare i den med vatten besvärade jorden har — utom i vissa undantagsfall, såsom vid sjösänkning — vitsord att påkalla afledningens företagande;

att alla de, åt hvilkas jord ett hittills saknadt, men för odlingen gagneligt aflopp beredes, skola i kostnaden deltaga, utan afseende å läget af jorden i förhållande till det ställe, der det arbete, som afser undanrödjande af ett hittills befintligt hinder emot afloppet, skall verkställas, och att denna skyldighet för jordegaren inträder oberoende så väl af olikheten i egoslag eller markens naturliga beskaffenhet af att vara i större eller mindre grad besvärad af vatten, som ock af den olika beskaffenheten af de arbeten, som verkställas, såsom upprensning eller förändring af naturliga eller konstgjorda vattenaflopp eller upptagande af nya dylika;

att delningsgrunden för skyldighetens utskiftande emellan flere delegare är den nytta, en hvar för sin jord vinner, jemförd med de öfriges; samt att slutligen, såsom ett korrektiv mot missbruk af den sålunda stadgade tvångsrätten, *vid dikningsföretag* den, som icke fordrat dike, ej må vidkännas större bidrag än som svarar mot den nytta, hans jord genom diket beredes, och *vid annan afledning af vatten* — hvartill räknas afledning ur kärr, mosse eller annan dylik vattendränkt mark, sänkning eller uttappning af sjö, upprensning, fördjupning, utvidgning eller rätning af elf, å eller annat vattendrag eller eljest afledning af vatten derifrån — den, som vill vinna befrielse från skyldighet att deltaga i företaget, kan, för vinnande af sådan befrielse, inom viss tid afsäga sig den båtnad, som genom företaget beredes hans jord, och förty låta af sin genom företaget förbättrade jord utbrytas och de kvarstående delgarne tillskiftas så stor del, som, enligt verkställd uppskattning, jordförbättringens belopp utgör af jordens hela värde i dess skick efter företagets fullbordan.

Utskottet finner de hufvudgrunder, på hvilka det Kongl. förslaget sålunda är byggt, böra godkännas, och särskildt principen af hvars och ens deltagande i mån af den nytta, genom företaget beredes hans jord, vara stödd på rättvisa. Det Kongl. förslaget begränsar emellertid i § 3

deltagandet derhän, att ingen må med dikningsskyldighet betungas utöfver hvad för torrläggning af hans egen jord till fyra fots djup erfordras, och Nya Lagberedningen utvecklar närmare i motiven till sitt förslag i ämnet de speciella reglerna för dikningsarbetets eller dikningskostnadens fördelning emellan flere intressenter sålunda, att ingen är skyldig att deltaga i dikning, som göres å mark, som ligger ofvanför hans egen; att den jordegare, hvilken vid sin egogräns erhåller det för jordens torrläggning till fyra fots djup nödiga fall för vattnet, icke i allmänhet, utan allenast vid afdikning af vattensamlingar, som kunna vålla öfversvämning, har någon förpligtelse att biträda grannen nedanför med vattnets vidare fortskaffande; att, om det nödiga fallet icke erhålles vid rålinien samt följaktligen diket, för att uppfylla sitt ändamål, måste dragas vidare in på nedan liggande egor till den punkt å jordytan, der tillräckligt fall erhålles, arbetet å sträckan emellan rålinien och nämnda punkt skall, om jemväl den, å hvars egor samma sträcka faller, kan anses hafva nytta af diket med det djup, det sålunda erhållit, fördelas emellan den öfre och den nedre grannen; att, om nämnda djup är otillräckligt för den senares behof, han måste sjelf bekosta dikets fördjupande; att på enahanda sätt för den intressent, hvars egor icke omedelbart genomskäras af eller stöta intill det gemensamma aflopps diket, hans delaktighet deri bestämmes; att denna delaktighet vidtager ifrån den punkt, der hans enskilda dike träffar eller, om det ej genast upptages, beräknas skola vid dess framtida upptagande träffa det gemensamma aflopps diket, och fortfar till den punkt å det sistnämnda, der det för hans jord nödiga fall slutligen erhålles; och skulle dessa regler i tillämpliga delar äfven vara gällande beträffande andra vattenafledningsföretag.

De sålunda angifna grunder för nyttans beräkning kan Utskottet icke i allo godkänna. Med dem skulle den ofvan liggande, hvilken kanske ofta, t. ex. vid laga skifte, bekommit sin jord utan att dervid med gällande lagstadganden om dikning anledning förefunnits att fästa något afseende vid det i och för beredande af fullständigt vattenaflopp ofördelaktiga läget af jorden, kunna komma att blifva öfver höfvan betungad, särdeles der erforderligt fall först på en längre sträcka kan vinnas. Vidare och då på jords bördighet det skick, hvori den omgifvande jorden befinner sig, i betydlig mån inverkar, samt det för den nedanliggande alltid måste innebära en fördel, att vattnet från den ofvan liggandes jord nedkommer å hans egor i regleradt lopp, skulle det i Utskottets tanke för den nedan liggande innebära en oberättigad lättnad att obetingadt fritagas från hvarje deltagande i torrläggning af ofvan liggande jord. Utskottet har derföre trott det stå mera i öfverensstämmelse med

den i förslaget uttalade hufvudprincip, att hvar och en skall deltaga i företaget i mån af den nytta, genom detsamma beredes hans jord, om med afseende å kostnadsfördelningen företaget betraktas såsom ett helt och sålunda hvar och en deltagare förklaras skyldig deltaga i *hela* dikesanläggningen i mån af den nytta, han genom densamma för sin jord vinner, dock med den begränsning, vid dikning, i stället för afsälgelserätt, på sätt ock det Kongl. förslaget innehåller, att den, som icke fordrat dike, ej må vidkännas större bidrag än som svarar mot den nytta, hans jord genom dikningsföretaget beredes, samt vid samtliga vattenafledningsföretag, att icke någon må med större *kostnad* i och för företaget betungas, än som skulle erfordras för torrläggning af hans egen jord till fyra fots djup, till följd hvaraf bestämmelsen i § 3, jemförd med § 15, af Kongl. Maj:ts förslag derom, att ej någon må med skyldighet att i företaget deltaga betungas utöfver hvad för torrläggning af hans egen jord till fyra fots djup erfordras, skulle utgå; och hemställer Utskottet om redaktionsändringar i öfverensstämmelse härmed uti §§ 2, 3 och 15.

Beträffande § 53 i Kongl. Maj:ts förslag, som för visst fall medgifver delgifvande af stämning genom uppläsande i församlingens kyrka, så gjordes vid granskningen inom Högsta Domstolen emot motsvarande § i det remitterade förslaget af Högsta Domstolen enhälligt anmärkingar i den riktning, att de jordegare, hvilka ansetts pligtige att deltaga i ett företag af den beskaffenhet, förslaget afsåge, icke på sådan grund kunde såsom en menighet betraktas; att ej heller det föreslagna stämningssättet syntes, äfven om detsamma i fråga om en verklig menighet kunde antagas gifva tillräcklig trygghet därför, att menigheten ej dömdes ohörd, i fråga om enskilda personer innebära nödiga garantier för upprätthållande af detta första och oundgängliga vilkor för hvarje rättgång, enär, med användande af detta stämningssätt, det lätteligen skulle kunna inträffa, att enskilde jordegare komme att sakna kännedom om målets instämmande; att den omständighet, det antalet af dem, som skulle instämmas, i vissa fall kunde blifva ganska betydligt, lika litet kunde åberopas såsom något giltigt skäl, att eftergifva hvad till betryggande af den enskildes rätt i förenämnda hänseende erfordrades; samt att något trängande behof icke syntes vara för handen att, med ändring af nu gällande stadgande, medgifva, det i mål af förevarande beskaffenhet ett annat och för käranden mera bekvämt stämningssätt, än i öfriga civila rättstvister, finge användas. Ifrågavarande stämningssätts användande har nu visserligen, enligt lydelsen af denna § i Kongl. Maj:ts proposition, blifvit i ej obetydlig mån inskränkt, men äfven beträffande

de fall, der det enligt Kongl. Maj:ts förslag skulle vara medgifvet, finner Utskottet Högsta Domstolens anmärkningar i oförminskad kraft kvarstå, hvarföre Utskottet hemställer om uteslutande af omförmälda §, hvaraf betingas en redaktionsändring i § 56 (57) samt ändring i nummerföljden å efterföljande §§.

I öfrigt har Utskottet icke funnit Kongl. Maj:ts förslag föranleda andra anmärkningar, än att uti § 6 det i Utskottets tanke derstädes i sammanhanget oegentligt begagnade uttrycket »mark» torde böra utbytas mot det egentligare »*upplåtelse af mark*» och uti §§ 23 och 66 (67), i öfverensstämmelse med hvad § 15 i Förordningen om jords eller lägenhets afstående för allmänt behof den 14 April 1866 innehåller, bestämmelse böra tilläggas, att den i nämnde §§ omförmälda ersättning för nödig eller nyttig kostnad, som under viss tid nedlagts å vattenverk eller annan fast egendom, hvilken i och för vattenafledning skall inlösas, icke skall utgå för det fall, att denna kostnad blifvit gjord i uppenbar afsigt att vinna högre ersättning.

För sitt tillstyrkande i öfrigt af bestämmelserna i det Kongl. förslaget får Utskottet åberopa de vid Nya Lagberedningens förslag till förordning angående torrläggning af jord fogade motiv äfvensom Hans Excellens Herr Statsministerns och Chefens för Kongl. Justitiedepartementet yttrande till det den Kongl. propositionen bilagda statsrådsprotokoll för den 24 sistlidne Januari.

På grund af hvad sålunda anförts, får Utskottet vördsamt hemställa,

att Riksdagen, med förklarande, att Kongl. Maj:ts föreliggande nådiga proposition icke kan i oförändradt skick bifallas, måtte för sin del besluta följande

Lag om dikning och annan afledning af vatten.

Med upphäfvande af 6 kap. 2 och 3 §§ Byggningsbalken samt hvad i 4 kap. 2 § samma balk är stadgadt rörande dikning, förordningen den 20 Januari 1824 angående ändring eller utrifning af vattenverk, som genom uppdämning skada jord eller hindra dess odling, Kongl. kungörelsen den 14 Juli 1835 angående ändring uti nämnda förordning och förordningen den 30 November 1841 angående vissa vilkor för vattenafledningar till beredande af samfällig jords odling, så ock med ändring af hvad andra lagens rum och författningar innehålla mot denna lag stridande, stadgas som följer:

1 Kap.**Om dikning.****1 §.**

Vill man för sin jords odling eller förbättring dike göra, och möter jord, som hör till annan till; då må denne ej hindra vattnets aflopp; vare ock, der för ändamålet dike å hans jord tarfvas, pligtig att deraf upplåta hvad till diket åtgår.

2 §.

Finnes dike, som någon för sin jord upptaga vill, blifva till nytta jemväl för annans jord, och åsämjas de ej om dikningen; då hafve han vitsord, som dike äskar; och vare en hvar, som för sin jord af diket har nytta, skyldig att i mån deraf taga del i *hela dikesanläggningen*, dock att den, som icke fordrat dike, ej må vidkännas större bidrag än som svarar mot den nytta hans jord genom diket beredes.

Ej må någon med större dikningskostnad betungas än som skulle erfordras för torrläggning af hans egen jord till fyra fots djup.

3 §.

Kunna dikningsskyldige ej enas om dikets storlek, ege en hvar af dem rätt fordra att diket så göres, att hans jord kan torrläggas till fyra fots djup, der ej markens beskaffenhet eller läge det hindrar.

Större dike, än som för ofvanliggande jords torrläggning till fyra fots djup tarfvas, vare den, som enligt 1 § mark till dike upplåta skall, ej pligtig tåla.

4 §.

Är tvist om dikes läge eller sträckning, skall det så läggas, att ändamålet med dikningen må utan oskäligen kostnad vinnas med minsta olägenhet för den, å hvars mark diket upptagas bör. Kan utan väsentligen ökad kostnad och svårighet för vattnets aflopp dike läggas i råskilnad, varde det, om endera grannen det äskar, der lagdt. I råskilnad tages halfva diket af hvardera grannens mark.

5 §.

Dike må göras öppet eller täckt, efter ty lämpligast finnes.

Å hvar sida om öppet dike räknas ren till högst två fots bredd.

Jord, som ur dike uppkastas, må läggas vid sidan af diket, dock ej så att jorden hindrar vattnets afrinnande, eller ock föras till lämpligt ställe i närheten. Vill markens egare göra sig dikesjorden till godo, ege dertill rätt; vill han det ej, och kan genom jordens kvarlemnande skada vållas, vare den, som dikar, pliktig att jorden bortföra eller gifva ersättning som i 6 § sägs.

6 §.

För *upplåtelse af* mark, som till dike åtgår, så ock för annat intrång, som af dikningen orsakas, skall ersättning gäldas eller, der ersättningstaganden sjelf dikningsskyldig är, honom vid dikningskostnadens fördelning till godo räknas.

Tarfvas till följd af dikning att väg, bro, trumma eller dylikt bygges eller ändras, drage den, som dikar, derom försorg, der ej den, hvars rätt är i fråga, hellre ersättning tager.

7 §.

Vill den, å hvars mark dikning skall af annan verkställas, hellre sjelf arbetet utföra, det må honom ej förmenas; vare dock, der han af den rätt sig begagna vill, pliktig att inom tid och på sätt, som genom åsamjande eller eljest i laga ordning bestämmes, arbetet fullgöra och njute derfor ersättning, efter ty skäligt pröfvas.

8 §.

Ej må någon förvägras att för sin jords odling eller förbättring vatten till annans dike leda; vare dock skyldig att, der ökad kostnad för underhållet af det äldre diket derigenom uppkommer, för den tillökning svara. Är för ändamålet nödigt, att det äldre diket utvidgas, fördjupas eller annorledes förändras, vare i afseende å sådan förändring lag som om upptagande af nytt dike.

9 §.

Tarivas afloppsdikey för oskift byamark eller annan samfäld jord, hafve den delegare vitsord, som dikey fordrar; och tage en hvar del i dikningen efter sin lott i samfälligheten.

10 §.

I fråga om skyldighet att underhålla dikey, som enligt denna lag upptaget varder, gälle enahanda grunder som för dikets upptagande. Pröfvas diket i följd af nytt dikes anläggande icke vidare vara för ändamålet behöfligt, upphöre skyldigheten att det underhålla.

Om underhåll af äldre dikey skils i 81 §.

2 Kap.**Om vattenafledning.**

11 §.

Vill man för sin jords odling eller förbättring afleda vatten ur kärr, mosse eller annan dylik vattendränkta mark; då hafve den vitsord, som vattenafledningen äskar, och vare en hvar, som af vattenafledningen för sin jord tillskyndas nytta, skyldig att i mån deraf taga del i företaget, der han ej gör sådan afsägelse som i 76 § sägs.

12 §.

Nu vill man för vinnande af odlingsbar mark eller eljest för sin jords odling eller förbättring sänka eller uttappa sjö, upprensa, fördjupa, utvidga eller räta elf, å eller annat vattendrag eller vatten derifrån eljest afleda; kan det ske utan förnärmande af annans rätt öfver vattnet och möter ej heller emot företaget hinder, efter ty i 13 § sägs; då vare om jordegares rätt till sådant företag och skyldighet att deri deltaga lag, som om vattenafledning ur kärr, mosse eller annan dylik vattendränkta mark i 11 § skils.

Om strömmrensning för allmänt behof eller eljest för annat ändamål än här ofvan nämnes, gälle hvad särskildt är stadgadt.

13 §.

Till företag, hvarom i 12 § förmåles, hafve ej jordegare rätt, med mindre tillstånd från det allmännas sida erhållits i fall, der sådant är föreskrifvet.

Är fråga om sänkning eller uttappning af sjö, och blifva icke alla jordegarna derom ense; då ege ej heller den rätt nu sagd är rum, der ej de, hvilka om företaget sig förena, ega mer än hälften af den jord, som skall vinnas eller förbättras genom företaget.

14 §.

Varder vid vattenafledning, hvarom i detta kapitel sägs, nödigt att till förekommande af olägenhet för nedanliggande jord, dit vattnet ledes, vattenafledningen der sträckes utöfver hvad för samma jords torrläggning eljest varit behöfligt; då skall kostnaden för tillökningen åligga den jordegare, som af den vattendränkta markens torrläggning har nytta; vare han ock pliktig att ledningen så inrätta, att skada ej tillskyndas annan. Ej må vid aftappning så mycket vatten på en gång framsläppas, att fara för öfversvämning kan uppstå.

15 §.

Hvad i 2 § 2 mom. samt 3, 4, 5, 6, 7, 8 och 10 §§ är stadgadt i fråga om dikning skall gälla i tillämpliga delar om vattenafledning.

3 Kap.

Om ändring eller utrifning af vattenverk, som utgör hinder mot vattenafledning.

16 §.

Finnes vattenverk, som lagligen tillkommit och af laga beskaffenhet är, välla uppdämning eller eljest utgöra hinder mot vattenafledning, hvarom i 2 kap. sägs, hafve under vilkor, som här nedan stadgas, jordegare rätt fordra att sådan ändring af vattenverkets läge, vattentillgång eller beskaffenhet i öfrigt vidtagas må, som för företaget är nödig,

eller att, om ändamålet ej kan genom dylik åtgärd vinnas, verket alldeles utrifves.

Till vattenverk, anlagdt för bedrifvande af större bruk och bergverk eller större fabriksinrättning, må dock den rätt, nu sagd är, sträcka sig allenast i det fall, att ändamålet kan vinnas genom sådan åtgärd, att vattenverket deraf ej försämras.

Slutes aftal om skyldighet för jordegare att uppdämning för vattenverk tåla; då må af den, för hvilken aftalet är bindande, påstående om verkets ändring eller utrifning ej väckas förr än femtio år förflutit efter det aftalet slöts.

17 §.

Kan ändamålet med företaget ej vinnas utan att vattenverket alldeles utrifves eller ock genom ändring för framtiden försämras; vare sådan åtgärd ej tillåten, der ej värdet af den förbättring å jorden, som erhålles genom vattnets afledande, finnes stiga till dubbelt emot fulla värdet af vattenverket, om det alldeles utrifves, eller till dubbelt emot den del af värdet, som genom ändringen bortgår, om sådan göres. Äro vattenverken flera, skall värdet af dem alla eller af deras försämring tagas i beräkning emot värdet af jordens förbättring, efter hvad nu sagdt är.

18 §.

Skall vattenverk ändras, gälde jordegaren fullt åter den förlust, som uppstår under det verket ej drifvas kan; ersätte ock, om verket försämras, den del af verkets värde, som för framtiden bortgår, med förhöjning af hälften derutöfver. Ändringens verkställande åligge jordegaren; vill vattenverksegaren sjelf arbetet utföra, vare om hans rätt i ty fall lag som i 7 § om dikningsarbete sägs.

Kommer vattenverk att alldeles utrifvas, skall jordegaren det lösa med fulla värdet och hälften derutöfver; besörje ock han om rifningen.

19 §.

Vill egare till vattenverk, som ändras skall, hellre hela verket afstå, än ändringen tåla, vare jordegaren skyldig att verket lösa som i 18 § sägs.

Då verket jemlikt denna § löses, hafve jordegaren rätt att nödigt utmål lösa med fulla värdet och hälften derutöfver.

20 §.

Hörer till vattenverk, som lösas skall, jord, hvarå åbo ej är besuten; då skall ock, der egaren det fordrar, den jord lösas efter den i 18 § för lösen af vattenverk stadgade beräkningsgrund.

Då vattenverk löses, skall ock lös egendom, som för verkets drift anskaffad är eller eljest till verket hörer, af jordegaren emot lösen efter fulla värdet öfvertagas. Skall endast en del af verket ersättas, vare lag samma om den lösa egendom, som i ty fall för egaren obehöflig varder.

Är med vattenverk, som lösas skall, förenad annan, fast eller lös, egendom, för hvars tillgodogörande vattenverket är afsedt, och lider den egendom minskning i värde för egaren, då vattenverket honom frångår, njute han ersättning för skadan eller, der han hellre vill egendomen afstå, lösen derfor efter fulla värdet.

21 §.

I fråga om ersättning eller lösen, som enligt detta kapitel tillkommer kronan, ege förhöjning öfver värdet ej rum.

22 §.

Der genom vattenverks ändring eller utrifning skada, som ej är att hänföra under de här ofvan meddelade bestämmelser, tillskyndas egaren eller annan; varde den skada med fulla värdet ersatt.

23 §.

Kostnad, som, efter det egaren af vattenverk blifvit enligt 31 § till syn kallad, å egendomen göres, må vid värdets eller ersättningens bestämmande tagas i beräkning allenast så vidt kostnaden pröfvas hafva varit nödig eller nyttig *samt icke blifvit gjord i uppenbar afsigt att vinna högre ersättning.*

24 §.

Om fiskeverk, bevattningsanstalt samt annan dermed eller med vattenverk jemförlig byggnad eller anläggning för vattnets nyttjande vare i tillämpliga delar gällande hvad i denna lag om vattenverk stadgas; dock må ej i fråga om byggnad eller anstalt för flottning eller eljest i

fråga om flottled nämnda stadganden vinna tillämpning med mindre Konungen pröfvar öfvervägande nytta för det allmänna genom vattenafledningen vinnas.

25 §.

Nu finnes eljest vattenafledning föranleda dertill, att strömfall, fiske, vattenställe eller annan dylik förmån helt och hållet eller till någon del går förlorad, och kan den förmån med afseende å läge eller andra förhållanden skattas till något värde; då skall ersättning derfor gifvas. Lag samma vare, der i följd af vattenafledning brygga, bad- eller båthus eller annan byggnad, som ej i 24 § afses, varder onyttig eller tager skada.

I fråga om ersättning enligt denna § gälle hvad i 23 § är stadgadt.

26 §.

För kostnad, som orsakas af åtgärd, hvarom i detta kap. stadgas, skall en hvar, som för sin jord af åtgärden har nytta, i mån deraf svara, der han ej gör sådan afsägelse, som i 76 § sägs.

4 Kap.**Om undersökning och rättegång i mål angående dikning
eller vattenafledning.**

27 §.

Uppstår, då fråga väckes om dikning eller vattenafledning, tvist angående dikes eller annan anläggnings läge, storlek eller beskaffenhet i öfrigt, jordegares rätt att till annans dike eller vattenafledning vatten leda eller å annans mark anläggning göra eller skyldighet att i företaget så ock i framtida underhållet deltaga, ersättning, som gäldas bör, eller annat, som till arbetets utförande hörer; då skall utom i det fall, hvarom i 28 § sägs, frågan företagas till pröfning vid syn å stället i den ordning nedan stadgas.

Sådan pröfning skall ock ega rum, der jordegare vill begagna den rätt honom i 3 kap. medgifven är, och alla sakegare ej ense varda.

28 §.

Vill någon vatten till annans dike leda eller dike å annans mark upptaga, och är ej fråga om företag, hvarom i 2 eller 3 kap. skils; då må, der den, som dika vill, ej yrkar annans förpligtande att i dikningen deltaga, frågan till Rätten instämmas, utan att sådan pröfning, som i 27 § sägs, föregått.

29 §.

Till förrättande af syn, som i 27 § föreskrifven är, skall Konungens Befallningshafvande på ansökan förordna statens landtbruksingeniör, landtmätare eller annan, efter ty särskildt stadgas, dertill behörig tjänsteman. Uti ansökningen bör tillika, så vidt ske kan, fullständigt uppgifvas företagets omfattning och beskaffenhet, de hemman, vattenverk eller andra lägenheter, som saken förmenas angå, samt egarnes namn och hemvist.

Är fråga allenast om dikning, ege Konungens Befallningshafvande, der ej företaget är af större omfattning, till förrättningsman förordna annan person, hvilken dertill finnes lämplig, ändå att han ej eger den behörighet, som nyss är sagdt.

Har sökanden någon till förrättningsman föreslagit, och finnes ej förslaget godkänt af öfrige sakegare, förelägge Konungens Befallningshafvande dem genom kungörelse, som uppläses i kyrkan för den eller de församlingar, der hemman, vattenverk eller annan lägenhet, som saken förmenas angå, är belägen, att inom viss kort tid, vid förlust af rättighet att öfver förslaget höras, inkomma med yttrande huruvida de hafva något emot den föreslagne att erinra. Yppas ej stridighet, varde den föreslagne förordnad, der han finnes lämplig och laga hinder ej möter; i motsatt fall, äfvensom då icke någon blifvit föreslagen, förordne Konungens Befallningshafvande såsom skäligt pröfvas.

30 §.

Förrättningsmannen skall vid synen biträdas af två gode män, hvilka af honom utses bland dem, som till ledamöter i egodelningsrätt eller till gode män vid landtmäteriförrättning i orten valde äro.

Är fråga om vattenverks ändring eller utrifning, efter ty i 3 kap. sägs, skall förrättningsmannen biträdas af ytterligare en, för sakkunskap och pålitlighet känd god man, hvilken af Konungens Befallningshafvande

dertill förordnas. Om förslag till sådan god man gälle hvad i 29 § om förslag till förättningsman stadgas.

31 §.

Förrättningsmannen bestämme efter samråd med sökanden tid och ställe för synen och underrätte derom de andre synemännen. Jordegare, mot hvilken påstående väckes om förpligtande att i det tillärnade företaget deltaga eller att dertill upplåta mark, så ock egare af vattenverk eller annan lägenhet, hvarå företaget kan inverka, skola särskildt kallas. Den som i anseende till nyttjanderätt har del i saken, skall jemväl kallas; och vare förty egaren pliktig att sådan medpart uppgifva vid äfventyr att eljest hålla honom skadeslös.

För verkställande af kallelse ege förrättningsmannen anlita kronofogde eller länsman i orten, der förrättningen hålles, eller ock, om den, som kallas skall, är annorstädes boende, öfverlemna kallelsen till Konungens Befallningshafvande, som om delgifningen drager försorg. I de fall, då stämning får delgifvas genom anslag å husdörr eller kungörelse i allmänna tidningarna, må kallelsen delgifvas på enahanda sätt, som om stämning i ty fall är stadgad.

Finner förrättningsmannen saken angå kronans eller allmän anstalts rätt, anmäle han det i god tid hos Konungens Befallningshafvande för allmänt ombuds förordnande. Då fråga väckes om företag, hvarom i 2 eller 3 kap. sägs, låte förrättningsmannen derjemte kungörelse om förrättningen minst fjorton dagar förut uppläsa i kyrkan för den eller de församlingar, der hemman, vattenverk eller annan lägenhet, som saken förmenas angå, är belägen.

32 §.

Kommer ej förrättningsman eller af Konungens Befallningshafvande utsedd god man tillstädes å den för förrättningen utsatta tid och infinder han sig ej heller inom tre timmar derefter; då må de, som tillstädeskommit, åtskiljas. Uteblifver god man, som af förrättningsman utsedd är, kalle denne genast annan god man i stället. Är sökanden borta, vare ansökningen förfallen. Annan sakegares eller allmänt ombuds uteblifvande må ej hindra förrättningens fortgång. Förrättningsman eller god man, som utan laga förfall från förrättningen uteblifver, ersätte all skada eller olägenhet, som deraf uppstår; förrättningsmannen ansvare derjemte såsom för tjänstefel.

33 §.

Emot syneman gälle dessa jäf: om han är med part i den skyldskap eller det svågerlag, som i Rättegångsbalken om jäf emot domare sägs, eller om han eller någon, som med honom sålunda i skyldskap eller svågerlag är, eger i saken del eller eljest kan af förrättningen vänta synnerlig nytta eller skada, eller om han såsom domare deltagit i åtgärd eller beslut, som saken rör, eller om han är parts vederdeloman eller uppenbare ovän. Söker någon, sedan ärendet anhängigt är, sak med syneman eller tillfogar honom något med ord eller gerning i uppsåt att honom dermed jäfvig göra, det skall ej för jäf räknas.

Anmäles vid förrättningen jäf, ege synemännen deröfver samfäldt besluta; finna de jäfvet lagligen grundadt, åligge förrättningsmannen att, om han eller af Konungens Befallningshafvande utsedd god man jäfvig är, anmäla det hos Konungens Befallningshafvande, som förordnar annan förrättningsman eller god man. Angår jäfvet god man, som blifvit af förrättningsman utsedd, kalle denne annan god man i stället.

Beslut, hvarigenom jäfsanmärkning gillad varder, skall ej medföra någon verkan till rubbning eller upphäfvande af åtgärd eller beslut, som tillkommit innan anmärkningen gjordes.

Ogillas jäfsanmärkning, må deremot anmäldt missnöje ej utgöra hinder för förrättningens fortgång.

34 §.

Vid förrättningen hafva synemännen främst att tillse, huruvida enligt de i denna lag stadgade grunder laga hinder emot företaget möter; finna synemännen sådant hinder möta, gifve genast besked derom och afslute förrättningen.

35 §.

Synemännen må ej inlåta sig i pröfning huruvida vattenverk, om hvars ändring eller utrifning fråga väckes, lagligen tillkommit eller af laga beskaffenhet är.

Lag samma vare om invändning, som vid synen göres, att på grund af aftal jordegare är förbunden att uppdämning tåla eller förhindrad att vatten från sin till annans jord afleda; yppas tvist derom, och kan ej företaget bringas till stånd utan rubbning af det åberopade rättsförhållandet; varde förrättningen instald i afbidan på tvistens slutliga pröfning.

36 §.

Möter ej emot företaget hinder, böra synemännen, efter det saken blifvit hörde och utredning skett angående de förhållanden, hvilka kunna på frågan inverka, söka att emellan samtliga saken ästadkomma förening i de delar, hvarom tvist yppas; och varde, der sådan förening sker, särskild afhandling derom upprättad, af saken underkrifven samt medelst synemännens påskrift vitsordad.

Rörer förening kronans eller allmän anstalts rätt, skall, ändå att dess ombud derå ingått, föreningen i afseende å sådan rätt ej gälla, med mindre den af vederbörande myndighet godkänd varder.

37 §.

Vilja en eller flere jordegare i det fall, hvarom i 13 § skils eller eljest med sökanden om företaget sig förena, skall afhandling derom upprättas och bekräftas så, som i 36 § sägs; och vare den, som sålunda med sökanden gjort gemensam sak, ansedd som hade han sjelf företaget sökt.

38 §.

Kommer ej enligt 36 § förening till stånd emellan samtliga saken, varde frågan i de delar, som tvistige äro, af synemännen pröfvad jemlikt de i denna lag stadgade grunder.

39 §.

Det vattendrag med af- och tillopp, som saken angår, och den jord, hvarpå företaget kan inverka, skola, om och i den mån sådant synes nödigt, af förrättningsmannen afvägas, uppmätas, aftecknas och beskrivas.

40 §.

För utrönande af värdet å den jordförbättring, som af företaget kan påräknas, skola synemännen efter undersökning af den jord, hvarom fråga är, uppskatta jorden såväl i dess skick före företaget, som ock i det skick, hvori den antages komma efter företagens full-

bordan; och hafva synemännen att med ledning deraf bestämma om och i hvad mån hvarje särskild jordegare af företaget hemtar nytta för sina egor och förty bör i företaget och dermed förenade kostnader taga del.

41 §.

Vid uppskattning af jords förbättring bör afseende fästas å ena sidan å jordens större eller mindre bördighet i dess af vatten besvärade skick och den afkomst, som jorden i sådant skick kan under vanliga förhållanden lemna, samt å andra sidan å den bördighet, hvilken, till följd af jordens naturliga beskaffenhet till matjord och alf samt möjligheten af dess mer eller mindre fullständiga torrläggning till bestämdt djup, är efter företagens utförande att påräkna.

42 §.

Utgöres jord, hvarå uppskattning enligt 40 § ske bör, helt och hållet eller till någon del af sjöbotten eller annan vattendränkt mark, och finnes uppskattningen af den blifvande nyttan ej kunna, innan företaget blifvit fullbordadt, så noggrant verkställas, att jordegarnes inbördes delaktighet derefter kan tillförlitligen bestämmas; då ege synemännen utsätta den slutliga uppskattning, som för sådant ändamål är af nöden, att, efter ty i 62 § sägs, förrättas efter företagens fullbordan; och vare i afbidan derå delaktigheten tills vidare bestämd efter jordvidden, allenast med den jemkning, hvartill uppenbar olikhet i den påräknade förbättringen må föranleda.

43 §.

I fråga om företagens utförande hafva synemännen att bestämma: hvarest och huru dike eller vattenafledning, som af sökanden yrkas och af synemännen anses nödig, tjenligast göras skall, allt med hänsyn till de i 3 och 4 §§ stadgade grunder, äfvensom vattenmängd, affall, jordens sättning samt andra förhållanden, så ock dertill att största möjliga jordförbättring må vinnas med minsta kostnad för deltagarne och minsta intrång eller olägenhet för annan; börande, då vattenverk, som hindrar företaget, måste ändras, ändringen så göras, att verket, såvidt ske kan, ej försämras eller att, der försämringen ej kan undvikas, den i möjligaste måtto inskränkes;

hvarest och huru bro, trumma eller dylikt skall göras eller ombyggas, der sådant tarfvas;

hvad för vattenhöjdens reglering och förekommande af skada genom öfversvämning eller annorledes bör iakttagas, så ock hvilka bland jordegarna böra i följd af sin jords läge och beskaffenhet kostnaden här för särskildt vidkännas;

huru i fråga om sättet för utförande af gemensamt arbete samt framtida underhållet af gjorda anläggningar tjenligast förfaras bör, vare sig att nödiga arbeten skola ombesörjas af deltagarne samfäldt eller ock arbetet så fördelas, att viss sträcka att anlägga och för framtiden vidmakthålla tilldelas hvarje deltagare; i hvilket senare fall afseende bör fästas å markens olika beskaffenhet, så att, der kostnad eller svårighet större är, skälig jemkning göres;

tiden då vattenverks ändring eller annat arbete för företaget må begynna; tiden och sättet för fullgörande af samt betalningen för arbete, hvarom enligt 7 eller 18 § jordegare eller vattenverksegare vill besörja; så ock viss tid, då företaget i sin helhet bör vara bragt till slut;

samt i öfrigt allt hvad till företagets ändamålsenliga anordning lända kan.

44 §.

Finna synemännen, att enligt 5, 6, 18, 19, 20, 22 eller 25 § lösen eller ersättning för skada eller intrång gäldas bör, skall den uppskattas till visst belopp i penningar att utgå på en gång, der ej sakegarne annorledes åsamjas.

Är jord, vattenverk eller annan lägenhet, som lösas eller ersättas skall, af egaren upplåten åt annan till nyttjande, varde, om och i den mån uti löseskillingen eller ersättningsbeloppet särskildt vederlag för mistning eller inskränkning af nyttjanderätten blifvit inberäknadt, sådant till sakegarnes kännedom utsatt.

Skall ersättning eller lösen utgå med förhöjning öfver värdet, böra värdet och förhöjningen hvar för sig angifvas.

45 §.

Förrättningen skall, så vidt ske kan, utan uppskof fortsättas och avslutas. Finnes för inkallande af sakegare eller af annan laga orsak nytt sammanträde af nöden, skall underrättelse om tiden därför meddelas

innan sammanträdet avslutas; och vare särskild kallelse ej erforderlig å annan än sakegare, som ej vederbörligen kallad blifvit, eller ny sakegare, der sådan inkallas bör.

Kan till följd af laga hinder tiden för sammanträdet ej genast ut-sättas, eller sammanträde ej å utsatt tid hållas, varde tiden för det nya sammanträdet kungjord minst fjorton dagar förut i kyrkan för den eller de församlingar, der hemman, vattenverk eller annan lägenhet, som saken angår, är belägen.

46 §.

Twist om egande- eller besittningsrätt må ej föranleda uppehåll i förrättningen, med mindre alla sakegare äro om sådant uppskof ense, utan vare alltid innehafvare af egendom, hvarom tvistas, berättigad att med laga verkan därför tala och svara, intill dess han varder derur lagligen vunnin. Ej må den, som genom köp eller annorledes blifver egare eller åbo innan ärendet blifvit till slut bragt, rubba hvad förre innehafvaren samtyckt eller afgjort.

47 §.

Stanna synemännen i olika meningar, då beslut eller utlåtande af dem meddelas skall, gånge efter hvad de fleste säga. Äro rösterna å ömse sidor lika, gälle den mening förrättningsmannen biträder.

48 §.

Förrättningsmannen åligger att vid alla under synen förefallande sammanträden föra protokoll, hvaruti paragraferna numereras i ordningsföljd för hela förrättningen. Protokollet bör vid hvarje sammanträdes slut uppläsas och med synemännens underskrift förses.

49 §.

Sedan alla vid synen anhängiga frågor blifvit genom förening afgjorda eller af synemännen utredda, gifve de på grund af hvad sålunda förekommit utlåtande i saken och framlägge det skriftligen affattadt för sakegarne innan synen avslutas.

Förrättningsmannen upprätte tillika, der två eller flere jordegare skola i företaget deltaga och grunderna för delaktigheten blifvit enligt

40 § bestämda, särskild, i enlighet med utlåtandet eller förut ingången förening affattad längd, upptagande för hvarje hemman, hemmansdel eller annan lägenhet dess namn, nummer eller annan beteckning och egare, de i företaget ingående egornas uppskattade värde före och efter företaget samt värdet af den jordförbättring, för hvilken egaren sålunda bör i företaget deltaga; har för bestämmande deraf gradering af egorna skett, skola jemväl deras naturliga beskaffenhet och värde inbördes i längden intagas. Är i afbidan på slutlig uppskattning delaktigheten bestämd enligt grunderna i 42 §, varde längden derefter inrättad.

Nöjas samtliga sakegare åt utlåtandet, teckne de sitt godkännande derå, och varde intyg derom af synemännen meddeladt å utlåtandet och den längd, hvarom nyss är nämndt.

Anmäler enligt 51 § sakegare missnöje med förrättningen, varde det till protokollet taget.

Sist förklare förrättningsmannen synen afslutad och gifve sakegarne till känna vid hvilken Rätt talan emot förrättningen må anhängiggöras samt hvad enligt 51 och 52 §§ för talans bevarande iakttagas bör.

50 §.

Afskrift af syneprotokollet, ofvannämnda längd, synemännens utlåtande och de vid synen ingångna föreningar skall af förrättningsmannen inom trettio dagar efter synens afslutande öfverlemnas till någon i orten boende pålitlig person, som af sakegarne utses att samma handlingar emottaga; och vare handlingarna hos honom tillgängliga för en hvar, som åstundar att dem granska eller afskrift deraf taga.

51 §.

Är sakegare, som sjelf syneförrättningen ej sökt, missnöjd med förrättningen, göre derom anmälan vare sig hos synemännen innan förrättningen afslutas eller ock medelst skriftlig inlaga, som senast före klockan tolf å sextionde dagen efter afslutandet skall till Konungens Befallningshafvande ingifvas.

Varder ej missnöje anmaldt såsom nyss är sagdt, skall, der ej sökanden sjelf förrättningen klandrar, och med anledning deraf ändring i synemännens utlåtande göres, vid samma utlåtande bero; dock vare utlåtandet utan all verkan emot sakegare, hvilken, efter ty i 31 § skils, bort till synen särskildt kallas, men ej bevisligen af kallelsen undfått del och ej heller vid synen kommit tillstädes.

52 §.

Då missnöje enligt 51 § anmaldt är, stämme sökanden, der han sin talan fullfölja vill, saken i hela dess vidd till Rätten in. Varda de, som missnöje anmält, ej instämde inom sex månader ifrån den dag, då syneförrättningen afslöts, skall den af sökanden väckta frågan anses förfallen.

Vill sökanden sjelf förrättningen klandra, instämme han saken till Rätten inom den tid, som nu sagd är, eller hafve i afseende å sakegare, som ej sålunda instämd blifvit, talan emot förrättningen förlorat; vänder den som instämd blifvit något in, som på annan sakegares rätt inverka kan, åligge sökanden att äfven honom till svaromål i saken instämma.

53 §.

Sträcka sig vattendrag eller egor, om hvilka fråga är, genom två eller flere Rätters domvärjo, höre målet under den Rätt, der största delen af den jord, om hvars torrläggning fråga blifvit väckt, är belägen.

54 §.

När mål jemlikt 28 eller 52 § till Rätten instämmes, ege i stad Rätten och å landet domaren uti stämningen utsätta saken till syn på stället, der sådant äskas af käranden eller eljest anses för målets pröfning erforderligt; anmode ock, der det nödigt finnes, sakkunnig man att lemna Rätten biträde.

55 §.

Har uti målet sådan pröfning, som i 27 § sägs, föregått, gifve Rätten eller domaren genast förrättningsmannen till känna att stämning utfärdad är; och åligge förrättningsmannen att konceptprotokollet, kartor, planritningar och öfriga handlingar, som saken röra, till Rätten insända.

Är i målet fråga väckt om vattenverks ändring eller utrifning, föranstalte derjemte Rätten eller domaren att, till underrättelse för in-teckningshafvare eller icke uppgifne sakegare, tiden och stället för ärendets företagande kungöras såväl i kyrkan för den församling, der vattenverket är beläget, som ock tre gånger i allmänna tidningarna, sista gången minst fjorton dagar före den dag, hvilken till målets företagande är utsatt.

56 §.

Blifver *annan instämnd* jordegare, än den, som enligt 51 § missnöje anmält, eller emot hvilken talan föres om ändring i uppskattningen af förbättringen å hans jord eller om annat än hans delaktighet i företaget, utan anmält och styrkt laga förfall borta från Rätten då syn hålles, vare hans uteblifvande ej hinder för synens fortgång.

57 §.

Yppas under målets handläggning tvist emellan egare, innehafvare af nyttjanderätt eller andre om bättre rätt till hvad såsom ersättning eller lösen skall utgå, varde den tvist hänvisad till särskildt utförande.

58 §.

För förrättning, hvarom i 27 § sägs, njute synemännen godtgörelse i enlighet med hvad särskildt är stadgad. Kostnad, som nu sagd är, så ock kostnad för kallelser eller annat, som för syneförrättningen är af nöden, skall af sökanden genast förskjutas. Kommer företaget sedan till utförande, varde den kostnad såsom all annan för företaget nödig utgift å samtliga deltagarne fördelad.

59 §.

Uti de mål, hvarom i 3 kap. skils, ersätte jordegaren, ändå att han saken vinner, all den kostnad vederparten för sin inställelse vid syneförrättningen samt för sin talans bevakande och utförande vid första domstolen vidkännas får.

60 §.

Förrättningsmannen åligger, der talan ej föres emot förrättningen, att inom ett år efter dess afslutande insända det dervid förda protokoll jemte öfriga i 55 § nämnda handlingar till länets landtmäterikontor för att der förvaras. Varder målet till Rätten instämmt, skola handlingarna, sedan målet blifvit afgjort, till landtmäterikontoret från Rätten insändas.

61 §.

Nu är företag, hvarom i denna lag sägs, fullbordadt; menar någon att sedermera sig visat att vid uppskattning, som enligt 40 § skett, jord-

förbättringens värde till hans skada blifvit origtigt beräknadt, ege då erhålla ny uppskattning af värdet, der han före utgången af kalenderåret näst efter det, under hvilket företaget fullbordades, gör ansökan derom hos Konungens Befallningshafvande. Sådan ny uppskattning skall efter ansökningstidens slut så snart lämpligen ske kan verkställas af de synemän, som den föregående uppskattningen förrättat, eller, om hinder för dem möter, af andre, som dertill utses på sätt i detta kap. föreskrives. Är någon med den nya uppskattningen missnöjd, stämme då in sitt klander till Rätten inom nittio dagar ifrån den dag, då förrättningen afslöts, eller hafve talan emot uppskattningen förlorat. I öfrigt gälle angående dylik förrättning i tillämpliga delar hvad ofvan är stadgad.

Hafva sakegarne träffat förening om ny uppskattning i andra fall eller om annan tid eller ordning för ny uppskattnings förrättande, än nu är sagdt; vare det gilt.

Sker genom uppskattningen ändring i hvad förut blifvit bestämdt, varde fördelningen af kostnad och utgift för företaget, så ock af underhållsskyldigheten jemkad derefter. Göres ej ändring, gälde den, som påkallat den senare uppskattningen, ensam kostnaden därför.

62 §.

Har, efter ty i 42 § förmåles, slutlig uppskattning af påräknad jordförbättrings värde blifvit utsatt att ega rum efter företagets fullbordan, ege en hvar jordegare, hvars rätt är af frågan beroende, att inom tid, som i 61 § sägs, hos Konungens Befallningshafvande anmäla ärendet för uppskattningens verkställande; men försummas det, vare all fråga om dylik uppskattning förfallen.

Om sådan slutlig uppskattning, som här afses, gälle hvad om ny uppskattning i 61 § stadgas; dock skall kostnaden för förrättningen alltid å samtliga deltagarne fördelas.

5 Kap.

Särskilda bestämmelser.

63 §.

Synemäns utlåtande, hvarvid enligt 51 § skall bero, gånge i verkställighet i den ordning, som för laga kraft egande dom är stadgad.

64 §.

Afser syneförrättning allenast dikning, hvarom i 1 kap. sägs, må, utan hinder deraf att missnöje blifvit i målet anmaldt, dikningen i enlighet med synemännens utlåtande verkställas, der ej Rätten finner skäligt annorledes förordna; gälde dock sökanden dessförinnan den ersättning, som jemlikt utlåtandet utgifvas bör, och ställe hos utmätningssmannen i orten pant eller borgen för det ytterligare skadestånd, som kan varda vederparten i följd af dikningen tillerkändt.

Under enahanda villkor, som här ofvan stadgade äro, må ock dikning i enlighet med Rättens dom verkställas, ändå att ändring i domen sökes.

65 §.

Vattenverk, som lösas skall, så ock annan fast eller lös egendom, som det åligger jordegaren att jemte verket öfvertaga, skall, der ej annorlunda öfverenskommet är, afträdas å laga fardag, sedan lösens belopp blifvit slutligen faststaldt och derefter uppsägning i rätt tid skett. Uppsägning må ej med laga verkan ske, med mindre lösen för vattenverket och annan fast egendom, som skall afträdas, blifvit hos Konungens Befallningshafvande i ränteriet nedsatt. Sker ej sådan uppsägning inom sex månader, sedan lösens belopp faststaldes, vare den då väckta frågan förfallen; varder ej, sedan uppsägningen skett, lösen för den lösa egendomen, så ock skadeersättning, som vattenverksegaren tillkommer, före tillträdesdagen erlagd, skall frågan ock anses förfallen, der vattenverksegaren det yrkar.

Medel, som jemlikt denna § skola nedsättas i ränteriet, må, der jordegaren det äskar, insättas i bankinrättning, som af Konungens Befallningshafvande godkännes, för att der emot ränta inestå under den tid Konungens Befallningshafvande bestämmer; och kommer räntan intill tillträdesdagen jordegaren till godo.

66 §.

Har, sedan värde sattes å egendom, som lösas skall, egaren gjort nödig eller nyttig kostnad derå, vare han berättigad att härför undfå ersättning, *derest icke kostnaden blifvit gjord i uppenbar afsigt att vinna högre ersättning.* Tvist härom varde af Rätten särskildt pröfvad, och må

emellertid egendomen tillträdas, der den, som ersättningen gifva skall, hos Konungens Befallningshafvande ställer pant eller borgen för det, hvarom tvistas.

67 §.

Skall i andra fall, än i 65 § sägs, ersättning gäldas för skada eller intrång, som någon tillskyndas genom företag, hvilket enligt denna lag tillåtet är; då må ej någon åtgärd till rubbning af vattenverk vidtagas eller arbete å annans mark eller eljest till förfång för annan verkställas, innan den ersättning, som därför utgå bör, blifvit till ersättningstagaren gulden eller, der fråga är om ersättning för skada å vattenverk, som är med in-teckning besväradt, hos Konungens Befallningshafvande i ränteriet nedsatt. Varder ej ersättningen gulden eller nedsatt inom tid, som genom aftal eller eljest i laga ordning blifvit bestämd, eller, om sådan bestämmelse saknas, inom fem år efter det ersättningens belopp fastställdes, vare den då väckta frågan förfallen.

68 §.

Å ersättning, som ej på en gång gäldas skall, ege hvad i 65 och 67 §§ stadgadt är ej tillämpning.

69 §.

Är enligt 65 § lösen för fast egendom nedsatt, skall, sedan egendomen blifvit afträdd, det egaren tillkommande belopp af Konungens Befallningshafvande fördelas i den ordning, som för fördelning af köpeskilling för utmättningsvis såld fast egendom stadgad är; skolande kungörelse om sammanträde för fördelningen i allmänna tidningarna införas och särskild underrättelse om sammanträdet egaren och innehafvare af fordran, hvarför egendomen häftar, meddelas på enahanda sätt, som i fråga om auktion å utmätt fast egendom är föreskrifvet.

Ersättning, som enligt 67 § blifvit nedsatt, varde af Konungens Befallningshafvande utbetalad till vattenverksegaren, der han visar, att in-teckningshafvarne medgifvit honom rätt att beloppet lyfta. Eljest fördele Konungens Befallningshafvande ersättningen i den ordning, som för fördelning af lösen här ofvan är stadgad.

Är ej lösens eller ersättningens belopp af Rätten pröfvadt och faststältdt, och förmenar innehafvare af fordran, hvarför egendomen häftar,

att värdet blifvit för lågt beräknadt, vare han berättigad att, der ej full betalning för hans fordran honom lemnas, äska att värdet, så vidt på hans eller annan sådan fordringsegares rätt inverkar, varder af Rätten bestämdt.

70 §.

Har, efter ty i 57 § sägs, tvist yppats om bättre rätt till hvad såsom lösen eller ersättning skall utgå, eller skall lösen eller ersättning gäldas för egendom, som innehafves såsom fideikommiss, varde beloppet nedsatt i länets ränteri; och stånde sedan, i afbidan på tvistens slutliga afgörande eller Konungens föreskrift angående fideikommissmedlen, beloppet i qvarstad, der ej enligt 69 § utdelning bör ega rum.

71 §.

Är fast egendom i följd af de i 3 kap. gifna bestämmelser afträdd, och vill han, som egendomen inlöst, få den frigjord från inteckning för fordran, som icke kunnat ur löseskillingen gäldas; vare efter erhållen lagfart dertill berättigad, ändå att han ej kan inteckningshandlingen i hufvudskrift förete. Vill han af sådan rätt sig begagna, gifve till Rätten eller domaren in gravationsbevis angående egendomen, så ock handling, som visar löseskillingens fördelning, samt intyg att fördelningen blifvit godkänd eller vunnit laga kraft; och varde sedan så förfaret, som i 23 § i förordningen angående inteckning i fast egendom den 16 Juni 1875 stadgas.

72 §.

Har företag, hvarom i denna lag sägs, icke blifvit inom föreskrifven tid bragt till slut, må, der någon, hvars rätt deraf är beroende, sådant yrkar, frågan om företaget kunna förklaras förfallen, så vida icke giltigt skäl för dröjsmål visas, eller genom företagets inställande synnerligt men skulle deltagarne tillskyndas. I dessa fall sätte Rätten ut ny tid. Lider någon genom dröjsmålet skada, skall ersättning gäldas af deltagarne.

73 §.

Varder ej, sedan vattenverk, som ändras eller utrifvas skall, blifvit af egaren afträdt, ändringen eller utrifningen verkstald inom fem år efter afträddandet, och vill förre egaren verket återlösa; stämme då talan derom in till Rätten inom tio år sedan verket afträddes. Pröfvas sådana

omständigheter för handen, att det tillärnade företaget må anses såsom öfvergifvet, varde talan bifallen; eljest ege Rätten förordna att med pröfningen bör på viss af Rätten bestämd tid anstå. Godkännes anspråket, och kunna ej parterne sämjas om löseskillingens belopp, varde detta af Rätten bestämdt till verkets fulla värde vid den tid återlösen sker; ej må dock värdet sättas högre än det belopp, för hvilket verket blifvit afträdt.

Är vattenverk enligt denna lag utrifvet, må det ej ånyo upptagas.

74 §.

Äro deltagare i gemensamt företag flere än fem, och har ej delaktigheten i arbetets första verkställande och det framtida underhållet blifvit så bestämd, att en hvar står i ansvar för viss sträckning å marken; då skola de utse syssloman att tala och svara i mål, som företaget röra; göra ock derom anmälan hos Konungens Befallningshafvande. Ej må, innan hvad sålunda föreskrifvet är blifvit iakttaget, arbete å annans mark eller åtgärd till rubbning af annans vattenverk verkställas. Då anmälan skett, hvarom nu är sagdt, skall underrättelse derom i länskungörelserna intagas.

Vid val af syssloman hafve deltagare, der ej annorledes åsämjes, rösträtt efter som han har del i företaget.

Har syssloman afgått, och är ej anmälan gjord om val af annan i den afgångnes ställe, ege Konungens Befallningshafvande eller domstol att, der i förekommande fall sådant yrkas af någon, hvars rätt är i fråga, förordna syssloman att i målet svara.

75 §.

Hafva vid utförande af företag, som enligt denna lag tillåtet är, stadgade försigtighetsmått ej blifvit iakttagna, och lider någon deraf skada; eller uppstår eljest i följd af företaget skada, som ej blifvit förutsedd och på förhand ersatt; gälde deltagarne ersättning efter Rättens bepröfvande.

76 §.

Nu vill någon, som enligt 11, 12 eller 26 §§ är skyldig att deltaga i der nämnda företag, vinna befrielse från sagda skyldighet; afsäga sig då den båtnad, som genom företaget beredes hans jord. Rätt till sådan afsägelse tillkomme dock ej den, som företaget sökt eller enligt 37 § är

att såsom sökande anse eller i målet fört talan, som enligt 3 och 15 §§ föranledt större anläggning, än sökanden äskat.

Afsägelsen skall, för att giltig anses, sist före utgången af kalenderåret näst efter det, under hvilket företaget blef fullbordadt, anmälas aningen vid sammanträde i målet inför synemännen eller domstolen, eller ock skriftligen hos Konungens Befallningshafvande. Har någon gjort sådan afsägelse, falle den delaktighet i företaget, hvarifrån han sålunda befrias, dem till last, som i företaget qvarstå; och vare han, som befrielsen vunnit, i stället pliktig att, sedan frågan om jordförbättringens värde blifvit enligt 40, 61 eller 62 §§ slutligen afgjord, låta af sin genom företaget förbättrade jord utbrytas och de qvarstående deltagarne tillskiftas lika stor del, som, enligt den i målet verkställda uppskattning, jordförbättringens belopp utgör af jordens hela värde i dess skick efter företagets fullbordan. Är enligt 62 § frågan om slutlig uppskattning af jordförbättringens värde förfallen, ege skyldighet att afträda jord ej rum.

77 §.

Intill dess vid företag, som afses i 76 §, afsägelse skett, svare jordegaren för gäldande af den å hans jord enligt laga kraft egande beslut belöpande andel i kostnad, som till företaget åtgått; men efter afsägelsen må dylikt bidrag ej hos honom uttagas, ändå att kostnaden tidigare gjord blifvit. Har han före afsägelsen verkställt arbete för det gemensamma företaget eller fått vidkännas bidrag dertill; det allt skall honom godtgöras; och vare han ej skyldig att dessförinnan afträda den jord, som emot båtnaden svarar.

78 §.

Vid utbrytning af jord enligt 76 § skola i fråga om landmätares förordnande, tillträde af den utbrutna jorden, så ock i öfrigt de för laga skifte och egoutbyte gifna bestämmelser i tillämplige delar lända till efterrättelse; dock må gradering, som vid föregående uppskattning för bestämmande af jordförbättringens värde skett, ej rubbas; och drage den, hvilken utbrytningen äskat, ensam kostnaden för förrättningen.

79 §.

Har ej jordegare, efter ty i 76 § är sagdt, vunnit befrielse från skyldigheten att i företaget deltaga, vare jemväl ny egare af jorden pliktig att taga del i företaget, men svare ej för bidrag, som förfallit till betalning innan han egare blef.

80 §.

Försummar den, som är skyldig att dike underhålla, hvad honom derutinnan åligger, svare för all skada, som genom försummelsen tillskyndas annan, hvars rätt är beroende deraf att diket hålles vid magt. Bättrar ej den försumlige skyndsamt bristen, då han derom tillsagd varder, och vill den, som af försummelsen men lider, bristen sjelf bota, kalle då två ojäfvige män att syn hålla och ege, sedan bristen af dem vitsordad är, att arbetet på den försumliges bekostnad verkställa.

Hvad nu är stadgadt om dike gälle ock om vattenafledning.

81 §.

Dike, som, då denna lag träder i kraft, finnes upptaget, skall af den, hvilken dittills varit dertill pliktig, fortfarande hållas, intill dess fråga om upptagande af nytt eller förändring af gammalt dike blifvit väckt och med tillämpning af de i denna lag gifna föreskrifter diknings-skyldigheten blifvit annorledes bestämd. Försummas underhåll af äldre dike, vare lag som i 80 § sägs.

Är någon på grund af bestämmelse vid laga skifte eller eljest enligt gällande aftal förbunden att åt annan dike hålla, och yppas i sammanhang med väckt fråga om förändrad dikesläggning tvist om och i hvad mån den, som det äldre diket hållit, bör vidkännas underhållet af det nya eller förändrade diket; deraf må ej dikningsskyldighetens bestämmande jemlikt de i denna lag stadgade grunder uppehållas, utan ankomme tvisten på särskild pröfning.

De om dike nu gifna stadganden skola ock gälla om vattenafledning.

Denna lag skall lända till efterrättelse från och med den 1 Januari 1880; dock skola mål, som vid nämnda tid redan äro vid domstol anhängiga, behandlas enligt äldre lag.

Stockholm den 21 April 1879.

På Utskottets vägnar:

H. G. v. GEGERFELT.

Reservationer:

af Herr *von Gegerfelt*: »Ifrågavarande lagförslag hvilat på den grundsats, att en hvar skall deltaga i dikningskostnaden i den mån han för sin jord kan af dikningen hemta nytta. Mig synes denna grundsats, hvilken jemväl Utskottet godkänt, vara följdriktigt tillämpad i oförmällda lagförslag, men deremot de af Utskottet tillstyrkta ändringar i 2, 3 och 15 §§ innefatta en betänkelig afvikelse från densamma. Derest Utskottets i berörda hänseende framställda förslag blefve bifallet, komme den dikningsskyldige att, ehuru han af dikningen å ofvanliggande mark har jemförelsevis ringa och i de flesta fall ingen nytta, likväl nödgas i kostnaden därför deltaga i lika mån som egaren af samma mark deltagar i den för dess torrläggning oundgängliga dikning å nedanföre belägna marken. Att den ofvanliggande jorden i förevarande hänseende har ett ofördelaktigare läge, synes mig icke kunna grunda giltigt anspråk för dess egare att därför af den bättre belägna markens egare hållas skadeslös.

Till följd häraf och då de öfriga af Utskottet föreslagna ändringar i lagförslaget icke efter mitt omdöme äro af den vigt och betydelse, att de böra föranleda afslag å Kongl. Maj:ts proposition, har jag ansett Utskottet böra tillstyrka desamma i oförändradt skick»;

af Herr *Thomasson*: »Det Kongl. förslaget sträcker tvångsrätterna utöfver hvad enligt nu gällande lagstiftning är förhållandet och, efter min mening, längre än för ändamålet — jordbrukets utveckling — varit nödigt. Mera än med rättvisans kraf torde vara förenligt ingripa förslaget i den enskildes sjelfbestämmningsrätt och egendomsförhållanden; det är, såsom en ledamot i Högsta Domstolen yttrat, affattadt ur synpunkten, att *människans* rätt viker för lagstiftarens föreställning om *flertalets* materiella nytta och att lagen i ämnet är till mera för jordbrukets än jordbrukarens skull. Särskildt synes mig med den väl numera allmänt erkända åsigten, att skyddandet af eganderätten och den enskildes frihet i skötandet af sin egendom säkrast främjar näringslivets utveckling och det allmänna välbefindandet, icke stå väl tillsammans, att egare till nedan liggande jord skall kunna, på sätt förslaget innehåller, tvinga egare till ofvan liggande jord att deltaga i dikning, som den förre påkallar, endast

på den grund, att dikningen bereder *möjlighet* af högre kultur å den ofvan liggande marken och äfven om egaren till denna ofvan belägna mark, i följd af bristande förmåga eller vilja, aldrig bringar denna möjlighet till verklighet. Målet hade, efter min tanke, kunnat vinnas utan denna nog våldsamt ingripande tvångsrätt, genom att bygga lagen om dikning på de tre rättsgrundsatser, ene ledamoten i Nya Lagberedningen, Herr Revisionssekreteraren Annerstedt uppställt och som återfinnas å sid. 174 i Nya Lagberedningens förslag.

I saknad af nödig sakkännedom och praktisk erfarenhet vågar jag emellertid icke på grund af denna min uppfattning afstyrka vare sig förslaget i dess helhet eller den del deraf, som angår dikning, men anser, att såsom korrektiv mot tvångsrätten vid dikning bör, på sätt Nya Lagberedningen också föreslagit, medgifvas enahanda rätt till afsägelse af båtnaden, som Kongl. Maj:ts förslag stadgar i fråga om andra vattenafledningsföretag. Deremot gifver jag i öfrigt företräde åt Kongl. Maj:ts förslag till §§ 2, 3 och 15 framför den lydelse Utskottet åt dessa §§ gifvit»;

af Herr Grefve *Mörner*: »För min del har jag ansett 2 § böra hafva följande lydelse:

§ 2.

En hvar, som för sin jord erhåller nytta genom dikningsföretag, vare sig diket framgår öfver hans egen eller annans mark, vare pliktig att i mån af samma nytta i dikningskostnaden taga del, dock att den, som icke fordrat dike, ej må vidkännas större bidrag än som svarar mot den nytta hans jord genom diket beredes.

Vidare har jag trott, att i 23 § bort stadgas, att der omförmäld ersättning endast borde utgå för sådan kostnad, som varit nödig och derfor blifvit gjord, och gäller denna anmärkning äfven i hvad 66 § vidrör samma förhållande»;

af Herr *Ribbing*: »Vid nedanstående punkter af föreliggande betänkande hyser jag en från Lag-Utskottets yttrande och förslag afvikande åsigt.

1:o) § 2, angående skyldighet att deltaga i dikning. Enligt Nya Lagberedningens af Kongl. Maj:t gillade och i den nädiga propositionen upptagna förslag är om denna skyldighet stadgadt, att en hvar, som af

dike har nytta för sin jord, är skyldig att *i mån deraf taga del* i dikningen. Tänker man sig nu detta stadgande användt till en början på dem, hvilkas mark ligger nedanför dens mark, som fordrat dike, och genom hvilkas sagda mark diket skall dragas för att åstadkomma vattnets afförande, så eger, med tillämpning af stadgandet stricte efter de begagnade orden, den stadgade skyldigheten till deltagande i dikningen, *i den mån* eller *för så vidt* hvar och en af de nyss nämnde för *sin* jord af diket har nytta, för hvar och en af dessa rum tydligen endast i anseende till *den del* af diket, som detta för *hans* jord medför någon nytta. Eller, med andra ord, *måttet* för bestämmandet af hvars och ens, bland de ifrågavarande, bidrag utgöres af *förhållandet* mellan diket och nyttan för hans jord, hvadan der intet sådant — eller intet bestämbar — förhållande finnes, ej heller någon skyldighet finnes, och följaktligen om t. ex. en för sin jord har nämnvärd nytta endast af en tredjedel af diket, han ock blott har skyldighet att till denna tredjedel bidraga i proportion till hans med de öfrigas jemförda nytta. I full öfverensstämmelse härmed anförer därför ock Nya Lagberedningen, i »motiverna» till sitt förslag, hvad angår de »speciela reglerna för dikningsarbetets eller dikningskostnadernas fördelning mellan flera intressenter», bland annat, att *ingen är skyldig att deltaga i dikning, som göres å mark, som ligger ofvanför hans egen.* — Med ändring af § 2 i denna del har deremot Utskottet föreslagit, att hvars och ens deltagande i dikningen skall bestämmas med afseende på den genom diket vunna jordförbättringen *allena* och utan hänsyn till om denna förbättring uppstår af hela eller af blott någon del af diket, så att alltså, så snart någon af dikningen har nytta, han skall vara skyldig att i mån af denna, jemförd med de andras, pro parte rata deltaga i kostnaden för *hela* diket. — I nu omhandlande hänseende: beträffande *omfattningen af skyldigheten* att deltaga i dikning för den eller dem, *genom hvilkas nedanför liggande mark* vatten medelst dike skall afledas, eger Kongl. Maj:ts föreslagna stadgande, enligt mitt omdöme, ett afgjordt företräde framför Utskottets. Jag kan icke erkänna såsom rättvist eller billigt, att den af lag bestämda tvångsförpligtelsen att deltaga i dikning, i fråga om nedanför liggande mark, utsträcker så, som Utskottet föreslagit, och anser *den* begränsning, Utskottet, genom ett *tillägg* till § 2, velat gifva sitt stadgande i förevarande afseende, icke göra till fyllest.

Men ehuru jag, afvikande från Lag-Utskottet, biträder Kongl. Maj:ts förslag hvad angår omfattningen af den skyldighet att deltaga i dikesföretag, som må åläggas egare till jord, genom hvilken dike skall framföras; har jag deremot icke kunnat ansluta mig till samma, af Lag-

Utskottet tillstyrkta förslag i fråga om *hvilka* jordegare, som böra åläggas tvångsskyldighet att i ett dikningsföretag deltaga. Så som § 2 i Nya Lagberedningens förslag och i Kongl. Maj:ts nådiga proposition är affattad, åligger förpligtelsen att deltaga i kostnaden eller arbetet vid ett dike, som någon för sin jords odling eller förbättring vill upptaga, ej blott den eller de, genom hvilkas, nedanför liggande, mark diket, för vinnande af aflopp, måste dragas, och hvilka för sin jord af diket hafva gagn. Förpligtelsen till deltagande i dikningsföretaget utsträcker — enligt hvad i Nya Lagberedningens »motiver» närmare utföres — derutöfver äfven till egare af *jord, belägen ofvanför dens*, som vill dika, och till egare af *jord, på sidan af den*, genom hvilken diket framdrages, så vida egaren af sådan jord, utan att denna af diket beröres, men dock i granskapet af diket är belägen, *kan* komma att af diket hemta gagn, *om* eller *när* han vill odla densamma. Utrönandet af denna *möjliga* nytta samt omfattningen af den på denna grundade förpligtelsen till deltagande höra därför ock till föremålen för den förberedande undersökning och planläggning, hvarom i senare §§ af förslaget stadgas. — Till ett sådant lagstadgande af rättslig förpligtelse, att i ett dikningsföretag deltaga för egare af *ofvanför* och *på sidan* liggande jord, med hänsyn till den för dem *möjliga* båtnaden af företaget, har jag ej kunnat finna tillräckliga anledningar. Enligt min öfvertygelse bör tvångsskyldigheten till deltagande i ett dikningsföretag *inskränkas* till egare af *jord, genom hvilken diket måste dragas* för vinnande af affall, och hvilka af detsamma för sin jord hemta nytta. Denna min från Utskottets afvikande mening är densamma, som i förevarande afseende af en ledamot i Nya Lagberedningen, Revisionssekreteraren Annerstedt, i afgifvet »särskildt yttrande» vid Nya Lagberedningens förslag, blifvit framsteld och motiverad, samt af Justitieråden Wedberg, Olivecrona och Carleson, vid Högsta Domstolens yttrande öfver Nya Lagberedningens förevarande förslag, på anförda skäl gillad och förordad.

Grunderna för min skiljaktiga mening i båda nu omförmälda afseenden äro, vid båda fallen, desamma. Det lider visserligen intet tvifvel, att en begränsning eller inskränkning rättsligen kan och bör i staten ske af den enskildes rätt, utöfver hvad af denna hans rätt, i och för sig betraktad eller af dess egen natur såsom sådan, följer. Befogenheten af en sådan begränsning eller inskränkning är en oafvislig följd deraf, att de enskilde i staten lefva tillsammans och bilda ett helt, hvadan hvars och ens rätt måste bestämmas så, att den kan finnas och utöfvas jemte alla andras och statens egen. Till dylika rättsinskränkningar hör nu ock den tvångsrätt vid dikning, som här är i fråga; och denna tvångs-

rätt har derföre i sin nämnda betydelse sin grund, men ock sin gräns. Det är nemligen, hvad nyssnämnda gräns angår, klart, att då inskränkningsningar i den enskildes rätt äro följder af det oafvisliga afseendet på andra — enskilda eller staten —, som ock ega rättigheter, hvilkas verkliga åtnjutande och utöfning medföra fordran af inskränkningsningen i den andres rätt, så blir här af ett sjelfklart corollarium, att den sistnämnda inskränkningsningen eller tvångsskyldigheten aldrig rättvisligen kan åläggas i större omfattning, än som för uppfyllande af det rättsliga behof, hvori den har sin grund, är föranledd, eller med andra ord, att rättsinskränkningsningen, åliggandet, endast så vidt är berättigad, som den *länder till dens fördel, nemligen i och för utöfvandet af hans rätt, som fordrar den*, men deremot, utöfver denna gräns, blir en kränkning af dens rätt, som fått den sig påförd.

Till denna konstitutiva grund för stadgande af rätt att vid dikning tvinga andra att deltaga, såväl som för bestämmandet af gränsen för denna tvångsrätt, kommer derjemte en omständighet af praktisk betydelse, men derföre, vid en lagstiftningsåtgärd, ej mindre vigtig. Om det i allmänhet må anses såsom en riktig regel, *att ej vidtaga flera eller större ändringar i bestående lagar och rättsförhållanden, än nödigt är*; så torde denna regel företrädesvis ega användning i sådana ärenden, som det nu ifrågavarande, der tillämpningen af lagen ständigt i det alldagliga lifvet förekommer och af menige man, i skötandet af sina enskilda angelägenheter, skall ske. I sådana fall hafva nemligen bestående positiva lagar till viss grad i folkets medvetande öfvergått till likbetydenhet med hvad som i sig är rätt, och hvarje förändring i de förra medförer derför alltid *den* olägenhet, att till en viss grad åstadkomma förvirring och osäkerhet i det allmänna rättsmedvetandet. Vid en lagstiftning af nämnda art blir det derför alltid en gifven fördel, ju mindre den nya lagen kommer att innehålla stadganden, motsatta eller främmande för dem, som förut varit gällande, ju mer de förra framträda såsom allenast en naturlig och lättfattlig utveckling af de sistnämnda.

Af det sagda följer, *för det första*, att, der för afförande genom dikning af vatten från någons jord tarfvas, att diket fortsättes äfven in på annans egor, den, som vill göra diket, icke eger rätt att tvinga andra, som jemväl af diket hafva nytta, till deltagande i större omfattning, än denna nytta verkligen för dem finnes till, följaktligen icke till deltagande i större del af diket, än som för förbättring af *deras* jord behöfves. Utsträckes deremot tvångsrätten härutöfver och stadgas, att så snart några hafva nytta af dike, de skulle kännas skyldiga att i *hela* dikningsföretaget, såsom ett odelbart helt, deltaga eller i afseende derå bilda en

samfällighet, i hvilken hvarje deltagares skyldighet pro rata parte blefve lika med hvarje annans, äfven om den ene eller den andre för *sin* jords förbättring endast behöfde en del af det hela: så innebär sådant helt enkelt, att en eger rätt att tvinga andra till arbete och kostnad för ett företag, af hvilket — såsom *ett* helt — han, men *icke* de hade fördel. Ett sådant stadgande vore derjemte främmande för hittills gällande lagstiftning i ämnet.

Men af det ofvan anförda, och om detta är riktigt, följer jemväl och för *det andra*, att, på sätt Revisionssekreteraren Annerstedt i sitt, Nya Lagberedningens förslag bifogade särskilda yttrande yrkat, *skyldigheten att deltaga i dikning endast bör åläggas den eller dem, genom hvilkas mark diket upptages*. Då de rättigheter och förpligtelser, som i afseende på ett dikningsföretag kunna komma i fråga, i en jordegares berättigade åtgärd att för sin jords förbättring upptaga dike ega sin förutsättning och anledning — så kunna, om man från rättssynpunkt vill bestämma dessa ifrågakommande rättigheter och förpligtelser, rättigheter endast så vida tillerkännas den, som vill dika, och mot dessa svarande förpligtelser för andra åläggas, som båda utgöra *vilkor* för ett ändamålsenligt utförande af den förres nyss nämnda berättigade vilja och beslut, eller åtminstone med dessa vilkor *äro förenade*. Deraf följer då ock, att om oförmälda förpligtelser, enligt Nya Lagberedningens och Kongl. Maj:ts föreliggande förslag, bestå i upplåtande af mark för dikets fortsättning, der sådant för vattnets afledning tarfvas, samt i deltagande i dikningen, i mån af nytta deraf, samma förpligtelser icke kunna träffa andra, än den eller dem, hvilkas mark ligger nedanför den, som vill dika, och genom hvilkas mark vattnet skall afledas från den ofvanför liggande. Endast med egare till sådan mark behöfver nemligen den, som vill dika, i och för dikningens utförande, träda i rättsförhållande. I öfverensstämmelse härmed står ock nu gällande lag och derur utvecklade rättslig praxis, att nedanför liggande jords egare är skyldig att dika undan der ofvanför liggandes dike möter hans mark, hvaremot någon laga skyldighet derigenom, att en å sin mark upptager dike, lika litet uppstår för ofvanföre, som för på sidan liggande marks egare. Möjligt är visserligen, att den dikande kan ega behof af bidrag till dikningen äfven af dessa sistnämnda, nemligen i *den* mening, att en kan vinna lättnad i utförande af ett företag, om andra deri äro honom behjelpiga, men ur befintligheten af ett dylikt *ekonomiskt behof* af hjälp lärer, ur *rättens* synpunkt, en tvångsrätt att utkräfva hjälpen, i förevarande fall lika litet, som i andra, kunna anses följa. Likaledes är, å andra sidan, att erkänna, det nytta af ett dike kan uppstå äfven med afseende på ofvanför och på sidan liggande

jord — *om* eller *när* dess egare vill å densamma upptaga dike och der-
vid möjligen kan hafva fördel af att inleda det i det förra, redan upp-
tagna, äfvensom någon gång omedelbart, om det upptagna diket är be-
läget nära intill en ofvan eller på sidan liggande mark. Men mot härle-
dande ur denna nytta — som för öfrigt i de flesta fall ej ens är verklig
utan blott möjlig — af laga skyldigheter möter samma anmärkning, som
den ofvan i afseende på den skyldigheten motsvarande tvångsrätten blifvit
anförd. Väl kan man betrakta en sådan, jordegare, på grund af even-
tuel eller möjlig nytta för hans ofvanför eller på sidan liggande jord
af ett dike, ålagd, juridisk förpligtelse för en legal inskränkning i egande-
rätten, och äfven såsom en sådan i positiv lag fastställa den. Men med att
sälunda stadga laga förpligtelser, som hvarken äro servituter eller med
sådana *förenade* och af dem föranledda, blott på grund af *nyttan* — det
vare sig den enskildes vid ett præsumeradt dikningsföretag, eller den
allmänna, af jordens större odling — skulle staten emellertid öfverskrida
gränserna för sitt ändamål såsom *rättssamhälle* — för att ej, annat än i
förbigående, erinra derom, att tvångsstadganden i afseende på den ma-
teriella kulturens höjande eller till förmån för den s. k. *allmänna* nyttan,
äfven i det fall, hvarom nu är fråga, endast alltför lätt kunna medföra
den *enskildes* ekonomiska ruin, vare sig till följd af det mindre välbe-
tänkta vid ett företag, i hvilket han intvingas, eller af bristande kapi-
taltillgång hos honom för dess utförande.

Mot inskränkning af skyldigheten att i dikning deltaga till den
eller dem, genom hvilkas mark diket upptages, har blifvit anmärkt, att
dymedelst nytta af dike kunde tillskyndas någon, utan att han i dik-
ningsföretaget deltagit. Består denna nytta deri, att ofvanför eller på
sidan liggande jords egare får i redan upptaget dike afleda vatten, *om*
eller *när* han vill dika för *sin* jords förbättring; så inträder naturligen
och med tillämpning af samma grundsats, som vid anläggning af nytt
dike, för honom samma skyldighet till deltagande i dikets underhåll och,
om sådant till följd af inledandet blir nödigt, i dess utvidgning, som
gäller i afseende på deltagande i dikes upptagande genom nedanför lig-
gande mark. Att, i alla fall och äfven med nyss nämnda skyldighet,
redan sjelfva befintligheten af ett upptaget dike för den, som i detsamma
eger att afleda vatten från sin mark, medförer en lättnad vid detta hans
företag, är visserligen ej att neka, då deltagande i det förut upptagna
dikets underhåll och utvidgning i de flesta fall innebär mindre besvär,
än deltagande i dess anläggning. Men den omständigheten allena, att
en persons åtgärd med sin egendom medförer en ekonomisk fördel —
denna fördel må i förevarande fall för öfrigt vara den nyss nämnda, eller

bestå i en omedelbar nytta af ett befintligt dike för en ofvan eller på sidan liggande jord — för en annan, som icke egt rätt att af den förre fordra åtgärdens vidtagande: en sådan omständighet utgör i och för sig lika litet någon giltig grund att ålägga honom, åt hvilken sålunda en fördel tillskyndas, någon särskild juridisk förpligtelse, som den olägenhet, hvilken, genom en persons utöfvande af sin rätt, kan uppstå för en annan, hos denne grundlägger några särskilda rättsanspråk mot den förre.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt och med åberopande af hvad i ämnet blifvit utveckladt såväl af Revisionssekreteraren Annerstedt i »Särskildt yttrande» vid Nya Lagberedningens »förslag till förordning angående torrläggning af jord», som af Justitieråden Wedberg, Olivecrona och Carleson till Högsta Domstolens protokoll den 25 Oktober 1878, har jag ej kunnat underlåta att yrka, det § 2 i Lag-Utskottets föreliggande förslag till lag om dikning och annan afledning af vatten måtte erhålla följande, af Revisionssekreteraren Annerstedt i hans nyss nämnda särskilda yttrande formulerade och af åberopade Justitieråd godkända lydelse:

Finnes dike, som någon för sin jord upptaga vill, blifva till nytta jemväl för annan, genom hvilkens jord diket upptages, skall skyldigheten att i dikningen deltaga dem emellan fördelas, efter ty hvardera för sin jord af diket nytta hemtar; dock må ej den, som icke fordrat diket, betungas med dikningsskyldighet utöfver nyttan för sin jord.

2:o) såsom oafvisliga konsekvenser af ofvanstående formulering af § 2, böra jemte tillägg af en § följande modifikationer (genom kursivering betecknade) vidtagas af nedanstående §§.

§ 2 b,

Tarivas dike mellan grannars egor; då skall halfva diket af hvarderas jord tagas och dikningsskyldigheten dem emellan fördelas efter ty i 2 § säges.

§ 3.

Större dike, än som för ofvan liggande jords torrläggning till fyra fots djup tarivas, vare den, som mark till dike upplåta skall, ej pliktig tåla.

Kunna dikningsskyldige ej enas om dikets storlek,

ege en hvar af dem rätt fordra att diket så göres, att hans jord kan torrläggas till fyra fots djup, der ej markens beskaffenhet eller läge det hindrar; dock må ej någon med dikningsskyldighet betungas utöfver hvad för torrläggning af hans egen jord erfordras.

§ 4.

Är tvist om dikes läge eller sträckning, skall det så läggas, att ändamålet med dikningen må utan oskäl- lig kostnad vinnas med minsta olägenhet för den, å hvars mark diket upptagas bör. Kan utan väsentligen ökad kostnad och svårighet för vattnets afledande dike läggas i råskilnad, varde det, om endera grannen det äskar, der lagdt.

§ 8.

Vill någon för sin jords odling eller förbättring af- leda vatten till redan upptaget dike å annans mark, vare då skyldig att i diket underhållande deltaga i den mån han deraf för sin jord nytta hemtar. Är för ändamå- let af nöden, att diket utvidgas eller fördjupas, gånge dermed som i 1 och 2 §§ om anläggning af nytt dike säges.

§ 11.

Vill man — — — — —
— — — som i 77 § säges.

Tarivas för afledning af vatten från dylik mark, att dike upptages å jord, som nedanförligger, vare om skyl- dighet för egaren till sådan jord att upplåta mark och deltaga i företaget lag som i fråga om dikning i 1 kap. stadgas.

3:o) i enlighet med hvad Revisionssekreteraren Annerstedt i sitt ofvan åberopade särskilda yttrande föreslagit, samt Justieråden Wed- berg, Olivecrona, Carleson och Almqvist och Statsrådet Lagerstråle i anförande till statsrådsprotokollet af den 24 Januari detta år hemställt, hål- ler äfven jag före, att de i kap. 4 innehållna stadganden om förberedande undersökning kunna inskränkas till att gälla endast i fråga om vatten-

afledningsföretag. Deremot torde en sådan undersökning vid vanliga dikningsfrågor, i samma mån den vid dessa, som vanligen äro mindre inveklade, synes mindre af behovet påkallad — särdeles i fall skyldigheten att i dikningen deltaga inskränkes till egare af nedanför liggande jord, hvarigenom dikningstvisterna blefve ännu mera förenklade — vara egnad att försena och fördyra det slutliga afgörandet utan fullt motsvarande nytta. Inskränkas föreskrifterna om förberedande undersökning på nämnda sätt, medförer detta följande, af Statsrådet Lagerstråle, i öfverensstämmelse med Revisionssekreteraren Annerstedts förslag formulerade, förändringar och angifna uteslutningar af nedanstående §§ i Kongl. Maj:ts och Lag-Utskottet föreliggande förslag.

§ 27.

Uppstår, då fråga är om vattenafledning enligt 2 kap., tvist angående anläggningens läge, storlek och beskaffenhet i öfrigt — — — — —
— — — stadgas.

Sådan pröfning — — — — —
— — — ej ense varda.

§ 28 utgår.

§ 29 mom. 2 utgår.

§ 31.

Förrättningsmannen bestämme — — — — —
— — — hålla honom skadeslös.

För verkställande — — — — —
— — — är stadgadt.

Finner förrättningsmannen saken angå kronans eller allmän anstalts rätt, anmäla han det i god tid hos Konungens Befallningshafvande för allmänt ombuds förordnande. *Förrättningsman låte derjemte kungörelse om förrättningen minst fjorton dagar förut uppläsa i kyrkan för den eller de församlingar, der hemman, vattenverk eller annan lägenhet, som saken förmenas angå, är belägen.*

§ 43.

I fråga om företagets utförande hafva synemännen att bestämma:

hvärest och huru *vattenaflledning*, som af sökanden yrkas och af synemännen anses nödig, tjenligast göräs skall med hänsyn till de i 3 och 4 §§ stadgade grunder, äfvensom vattenmängd, affall, jordens sättning samt andra förhållanden, så ock dertill, att största möjliga jordförbättring må vinnas med minsta kostnad för deltagarne och minsta intrång eller olägenhet för annan; börande, då vattenverk, som hindrar företaget, måste ändras, ändringen så göras, att verket, så vidt ske kan, ej försämras eller att, der försämringen ej kan undvikas, den i möjligaste måtto inskränkes;

hvärest och huru — — — — —
 — — — — — tarfvas;
 hvad för vattenhöjdens — — — — —
 — — — — — vidkännas;
 huru i fråga — — — — —
 — — — — — jemkning göres;
 tiden då vattenverks — — — — —
 — — — — — bragt till slut;
 samt i öfrigt — — — — —
 — — — — — lända kan.

§ 55 (Lag-Utskottet § 54).

När mål *angående dikning* till Rätten instämnes, ege i stad Rätten och å landet domaren att uti stämningen utsätta saken till syn på stället, der sådant äskas af käranden eller eljest anses för målets profning erforderligt; anmode ock, der det nödigt finnes, sakkunnig man att lemna Rätten biträde. *Lag samma vare, när mål jemlikt 52 § till Rätten instämnes.*

I mål angående dikning, der saken icke utsättes till syn på stället, ege domaren, der han finner det nödigt, infordra på afvägring och utredning grundadt utlåtande af landtmätare eller landbruksingeniör, hvilken Konungens Befallningshafvande på anmälan af domaren för-

ordnar, att med biträde af gode män utredningen verkställa.

§ 62 (Lag-Utskottet § 61).

Nu är företag, hvarom i 2 kap. sägs, fullbordadt, menar någon att sedermera — — — — —

Hafva sakegare — — — — —
— — — vare det giltt.

Sker genom uppskattningen — — — — —
— — — kostnaden därför.

§ 65 (Lag-Utskottets § 64) uteslutes»;

af Herr *Lindgren*: »Med herr Professoren Ribbing är jag ense i den åsigt han uttalat angående omfattningen af den skyldighet att deltaga i dikningsföretag, som må åläggas egare eller innehafvare af jord, genom hvilken diket skall framdragas, hvadan jag, i likhet med Professoren Ribbing, härutinnan biträder Kongl. Maj:ts förslag; men öfriga anmärkningarne, som Professoren framställt mot Utskottets 2:dra §, kunna ej af mig godkännas; och inskränker sig därför mitt ändringsförslag, beträffande samma §, dertill, att jag önskade de af Utskottet använda orden »hela dikesanläggningen» förändrade till hvad Kongl. Maj:ts förslag innehåller »dikningen; dock att» etc.

Vidare skiljer jag mig från Utskottet i fråga om stadgandena i fjerde kapitlet, rörande undersökning i vissa fall vid domstol, derutinnan jag ansluter mig helt och hållet till Professoren Ribbings mening och föreslår därför i öfverensstämmelse härmed dels ändring och dels borttagande af följande §§ i Utskottets förslag, nemligen: 27, 28, 29, 31, 43, 54 och 61, jemte 64 § i femte kapitlet.

I alla öfriga delar instämmer jag uti Utskottets förslag»;

af Herrar Friherre *Hamilton* och *Lothigius*, hvilka på de skäl, det vid Nya Lagberedningens förslag fogade särskilda yttrande af Revisionssekretären Annerstedt innehåller, samt dem, som utaf Herr Statsrådet Lagerstråle blifvit i Statsrådet anförda, instämde i det slut, hvartill Herr Ribbing kommit;

af Herr *Widmark*: »Då jag ej i alla delar kunnat instämma i det slut, hvartill Utskottet kommit, får jag härmed angifva min särskilda mening i nedanstående punkter:

Vid § 13.

Den ändring mot gällande författning, som här föreslås, eller att pluralitet erfordras för erhållande af rätt till sjösänkning, synes i flera hänseenden blifva till hinder för nyttiga företags åstadkommande, och åtminstone bör icke detta hämmande ega rum då allenast sådan sänkning af sjö ifrågasättes, som är nödvändig för jords torrläggning till fyra fots djup, hvartill rätt i nu föreslagna lag annars jordegare tillerkännes, och får jag därför föreslå att senare momentet af denna § må erhålla följande lydelse:

Är fråga om sänkning eller uttappning af sjö i vidsträcktare mån, än som erfordras för omgivande jords torrläggning till fyra fots djup, och blifva icke alla jordegare derom ense, då ege ej heller den rätt nu sagd är rum, der ej de, som om företaget sig för-ena, ega mer än hälften af den jord, som skall vinnas eller förbättras genom företaget.

Vid §§ 18, 23 och 66 (67).

Om man måste medgifva billigheten deraf att vattenverksegare tillerkännas ersättning för den nödiga och nyttiga kostnad, som nedlägges å vattenverk efter det fråga om dess rifning blifvit väckt eller värdering derå skett, torde dock å andra sidan icke vara med rättvisa öfverensstämmande, att sådan kostnad med hälften utöfver värdet skall vattenverksegaren återgåldas, hvarigenom honom tillskyndas oskäligen vinst. Med anledning häraf föreslås följande tillägg till

§ 18.

»Å den tillökning i vattenverks värde, som enligt 23 och 66 §§ ersättas skall, ege nu sagda förhöjning ej rum.»

Genom sådant stadgande försvinner ock all frestelse för vattenverksegare att genom reparationer och förbättringar fördyra sitt verk, och då dessutom någons »uppsåt» svårligen kan utrönas, hemställes, att Kongl. Maj:ts nådiga förslag till lydelse af §§ 23 och 67 (66) måtte oförändradt och utan tillägg antagas»;

af Herr *Torpadie*, som ansett att §§ 2, 3 och 15 bort af Utskottet tillstyrkas med den lydelse de ega i Kongl. Maj:ts proposition;

Herrar *Johannes Jonson*, *Smedberg* och *Gunnar Eriksson*: »Emot Utskottets beslut att tillstyrka bifall till 18 och 19 §§ i Kongl. Maj:ts proposition, hvarigenom egare af vattenverk, som för jords odling måste förändras eller alldeles utrifvas, skulle ej allenast erhålla fulla värdet utan äfven hälften derutöfver, få vi anmäla reservation.

Det torde vara allmänt känt att värdet å sådana verk, som måste utrifvas i följd af sjösänkningar eller vattenledningar, uppskattas till högsta möjliga belopp. Att derutöfver tillägga en förhöjning af 50 procent skulle bereda vattenverksegaren en oskäligen vinst på jordegarens bekostnad och det skulle i många fall, till skada för jordbruksnäringen, tillbakahålla jordegare att inlåta sig på ett jordförbättringsföretag, som medförde så dryga lösningsbelopp utöfver de oundvikliga arbets- och undersökningskostnaderna. Vi anse därför att 20 procent förhöjning utöfver verkliga värdet är det högsta som bör ifrågakomma, och till stöd för denna åsigt kan åberopas auktoriteter, sådana som 1870 års Vattenrättskomité och Nya Lagberedningen, för att icke tala om den äldre Lagkomitén och förra Lagberedningen, hvilka ansett att *icke någon* förhöjning borde ega rum. Vi föreslå således,

att i 18 § ordet »hälften» utbytes mot orden »en femtedel», och att i 19 § 2 mom. likaledes ordet »hälften» utbytes mot orden »en femtedel»;

hvarjemte Herr *Johannes Jonson* mot § 79 i Utskottets förslag anmält följande reservation: »Emot Utskottets beslut att oförändradt tillstyrka antagande af 79 §, sådan den lyder i Kongl. Maj:ts proposition, får jag härigenom anmäla min reservation.

Om man antager t. ex., att en jordegare har fått bidraga med hälften eller mera i kostnaden för ett vattenafledningsföretag, och dennes hemman sedermera säljes antingen på exekutiv eller vanlig konkursauktion, så skulle derigenom kunna inträffa, att andra med en mindre andel i företaget kändes skyldiga att få betala för den förstnämnde, och detta ehuru dennes jord måhända bereds större fördel af företaget än de sistnämndas. En sådan betalningsskyldighet bör alltid åtfölja den förbättrade jorden, hvarföre jag vågar föreslå antagande af denna § sådan den lyder i Nya Lagberedningens förslag, så lydande:

Har ej jordegare, efter ty i 76 § är sagdt, vunnit befrielse från skyldigheten att i företaget deltaga, hafte samma skyldighet vid jorden, ändå att den kommer i annans hand»;

af Herr *Magnus Jonsson*: »Mot det i §§ 18 och 19 samt 20 mom. 1 intagna förslag, att lösen för vattenverk, som ändras eller alldeles utrifvas, skall erläggas med fulla värdet och hälften derutöfver, enär, enligt reservantens åsigt, sagda ersättning utöfver fulla värdet borde minskas till en tjugonedel af samma värde.

Mot de i §§ 23 och 66 förekommande orden »eller nyttig», hvilka borde utgå; samt att den i nämnda §§ föreskrifna ersättning endast borde utgå med fulla värdet.

Mot § 79, hvarå reservanten yrkade afslag, och i stället hemstälde, att Riksdagen ville för sin del, i enlighet med Nya Lagberedningens förslag, i § 83, antaga följande lydelse af denna §: »Har ej jordegare, efter ty i § 76 är sagdt, vunnit befrielse från skyldigheten att i företaget deltaga, hafte samma skyldighet vid jorden, ändå att den kommer i annans hand»;

af Herr *Svensén*: »18 §. Att bibehålla den i 1824 års författning stadgade förhöjning, af hälften utöfver värdet för vattenverk som lösas skall, det förslaget har jag ej kunnat biträda. Åsigterna i dylika fall hafva mycket ändrats under senare tiden, och expropriationslagen af år 1866 bröt helt och hållet med premieringssystemet, då den bestämde, att exproprierad egendom skulle lösas med högsta skäligen belopp utan förhöjning. I förevarande fråga har lagkomitén och beredningen hyllat samma grundsats och föreslagit, att lösningssumman skulle sättas endast till det belopp, som egendom af samma slag och godhet i orten högst gäller. 1870 års komité och Nya Lagberedningen hafva deremot båda hemställt, att dylik lösen skall utgå med tjugo procent utöfver fulla värdet, men Kongl. Maj:t har likväl föreslagit bibehållande af de grunder, som för ifrågavarande fall nu äro gällande, och Utskottet har biträdt denna mening.

Ehuru jag anser att stadgandet om förhöjning, såsom, på sätt Landtbruksakademien sagt, hinderligt för landets odling, kunde ur författningen bortgå, har jag likväl anslutit mig till den meningen, som påyrkat, att förhöjningen af lösesumman nedsattes till en femtedel.

19 §. Derom har jag enahanda yrkande som i 18 §.

30 §. Att förrättningsmannen skall vid syn, som rör undersökning om utrifning eller ändring af vattenverk, biträdas af två gode män, hvilka af honom utses, har jag icke ansett lämpligt och fördenskull föreslagit bibehållande åt *sakegare af rätten att själfva få utvälja hvar å sin sida de gode män, som jemte den eller de af Konungens Befallningshafvande förordnade skola handlägga ärendet.* För den meningen har, bland andra,

Landtbruksakademien uttalat sig, och jag hemställer, att Riksdagen ville besluta i det af mig angifna syftet.

I följd af ett sådant beslut måste iakttagas, att redaktionsändringar göras i några följande paragrafer.

53 §. I fråga om stämmings delgifvande vill jag antaga Kongl. Maj:ts förslag oförändradt.

57 §. Skulle följaktligen ej undergå någon förändring.

77 §. På sätt 1870 års komité föreslagit har jag velat bestämma tiden, att *afsäga* sig delaktighet i vattenafledningsföretag, *till två månader efter förrättningens afslutande*. Att utsträcka tiden så långt som Utskottet föreslagit, leder otvifvelaktigt till stora svårigheter för sådana arbetens utförande, helst som utläggandet af för arbetets genomförande nödiga förskott uteslutande drabbar dem, som förenat sig om företaget.»

Herrar *Samzelius* och *Anders Persson* hafva begärt få antecknad, *den förre*, att han, i följd af annat honom af Riksdagen lemnadt uppdrag, varit frånvarande under den slutliga behandlingen inom Utskottet af lagförslagets 22 första §§, och *den senare*, att han varit förhindrad närvara, då Utskottet till slutlig behandling förehaft detta ärende.

Herr *Sundell* har anhållit om den anteckning å utlåtandet, att han i Utskottets handläggning af ärendet icke deltagit.